

Nr ewid. 181/1999/P/98/110/DSP

Informacja o wynikach kontroli
nieodpłatnego nabywania akcji przez pracowników i innych uprawnionych w
procesie prywatyzacji przedsiębiorstw

S P I S T R E Ś C I

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

	4
1. Charakterystyka kontroli	4
2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności	6
3. Wnioski	11

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego	12
2. Nieodpłatne udostępnianie akcji i udziałów na podstawie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych	26
2.1. Działania przygotowawcze MSP	26
2.2. Czynności techniczne związane z nieodpłatnym udostępnieniem akcji i udziałów	28
2.3. Zawieranie przez MSP umów nieodpłatnego zbycia akcji i udziałów oraz wykonywanie zadań związanych z ogólnym nadzorem nad przebiegiem procesu udostępniania akcji/udziałów	47
3. Nieodpłatne udostępnianie akcji na podstawie ustawy o regulacji rynku cukru i przekształceniach własnościowych w przemyśle cukrowniczym	53
3.1 Czynności techniczne związane z nieodpłatnym udostępnieniem akcji	54
3.2 Nadzór MSP nad przebiegiem procesu udostępniania akcji	58
4. Nieodpłatne udostępnianie akcji na podstawie ustawy o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji	60
5. Stan realizacji procesu nieodpłatnego udostępniania akcji pracownikom i innym uprawnionym	63
5.1 Koszty realizacji procesu nieodpłatnego udostępnienia akcji/udziałów	66
5.2 Analiza porównawcza wartości akcji i udziałów udostępnionych osobom uprawnionym	68
6. Prawidłowość wycen prywatyzowanych przedsiębiorstw	70

III. POSTĘPOWANIE KONTROLNE I DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

71

W treści użyto następujących skrótów:

Minister SP - Minister Skarbu Państwa,

ZNUAP - Zespół ds. Nieodpłatnego Udostępniania Akcji Uprawnionym Pracownikom

BUA - Biuro do Spraw Udostępniania Akcji MSP,

DAB - Departament Administracyjno - Budżetowy MSP,

Ustawa o kippp - Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych

Ustawa o nfi - Ustawa o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji

Ustawa o rynku cukru - Ustawa o regulacji rynku cukru i przekształceniach własnościowych w przemyśle cukrowniczym

Rozporządzenie Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r. - rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa z 24 kwietnia 1997 r. - rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 24 kwietnia 1997 r. w sprawie wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek Skarbu Państwa oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji

Rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z 4 sierpnia 1997 r. - rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 4 sierpnia 1997 r. w sprawie szczegółowego trybu nabywania przez uprawnionych pracowników akcji Skarbu Państwa w spółkach, których akcje wniesione zostały do Spółek Cukrowych

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa z 5 sierpnia 1997 r. - rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 5 maja 1997 r. w sprawie szczegółowego trybu nabywania akcji przez uprawnionych plantatorów buraka cukrowego

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

Oznaczenie: Nieodpłatne nabywanie akcji przez pracowników i innych uprawnionych w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw

Nr P/98/110

Inicjator:	Najwyższa Izba Kontroli
Rodzaj:	Kontrola planowa
Cel:	Ocena działań podejmowanych przez Ministra Skarbu Państwa oraz sprywatyzowane przedsiębiorstwa w procesie nieodpłatnego udostępniania akcji uprawnionym pracownikom oraz rolnikom i rybakom (stopień zaawansowania, prawidłowość stosowanych procedur oraz jego koszty)
Jednostki kontrolowane:	Kontrola przeprowadzona została w Ministerstwie Skarbu Państwa ¹ oraz w 51 spółkach, których akcje/udziały zostały nieodpłatnie udostępnione ² .
Okres objęty kontrolą:	Okresy objęte kontrolą były związane z okresami obowiązywania odpowiednich ustaw. • w ramach ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych kontrolą objęto okres od 8.08.97 r. do 30.11.98 r.; • w ramach ustawy o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji kontrolą objęto okres od 2.09.95 r. do 30.11.98 r.; • w ramach ustawy o regulacji rynku cukru i przekształceniach własnościowych w przemyśle cukrowniczym kontrolą objęto okres od 31.07.97 r. do 30.11.98 r. Kontrola została przeprowadzona w okresie od 1 lipca do 12 grudnia 1998 r.
Tematyka:	W Ministerstwie Skarbu Państwa: – zadania i obowiązki Ministra Skarbu Państwa wynikające z rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników, – zadania i obowiązki Ministra Skarbu Państwa w zakresie nieodpłatnego udostępniania uprawnionym pracownikom akcji spółek wniesionych do narodowych funduszy inwestycyjnych, – zadania i obowiązki Ministra Skarbu Państwa w zakresie nieodpłatnego udostępniania akcji pracownikom Spółek Cukrowych oraz plantatorom buraka cukrowego na podstawie rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 4 sierpnia 1997 r. w sprawie szczegółowego trybu nabywania przez

¹ W MSP skontrolowano dokumentację dotyczącą 92 spółek, w tym 54 spółek, których akcje udostępniono na podstawie ustawy o kippp, 20 spółek, w których trwały procedury udostępnienia akcji na podstawie ustawy o rynku cukru oraz 18 spółek, których akcje udostępniono na podstawie ustawy o nfi

² W niniejszej informacji wykorzystano także ustalenia 1 kontroli rozpoznawczej oraz 1 przeprowadzonej przez Departament Kontroli Doraźnych NIK.

- uprawnionych pracowników akcji Skarbu Państwa w spółkach, których akcje wniesione zostały do Spółek Cukrowych,
- stan realizacji procesu nieodpłatnego udostępniania akcji osobom uprawnionym,
 - określenie wartości rynkowej akcji udostępnionych nieodpłatnie osobom uprawnionym,
 - weryfikacja wycen sprywatyzowanych przedsiębiorstw.

W spółkach:

- określenie wartości akcji,
- podział uprawnionych pracowników na grupy, ustalenie liczby akcji oraz tryb nabywania akcji w spółkach,
- udostępnianie akcji uprawnionym rolnikom,
- zgodność umów zawartych pomiędzy Ministrem Skarbu Państwa a pracownikami i innymi uprawnionymi z obowiązującymi przepisami,

Uczestnicy: Departament Skarbu Państwa i Prywatyzacji, Departament Kontroli Doraźnych oraz Delegatury NIK w Białymstoku, Bydgoszczy, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Szczecinie, Warszawie i Zielonej Górze

2. Synteza ustaleń kontroli i ocena kontrolowanej działalności

1. Proces nieodpłatnego udostępniania akcji na podstawie ustawy o kippp był operacją wymagającą dużej sprawności organizacyjnej i właściwego przygotowania merytorycznego ze strony MSP, bowiem w chwili podjęcia dotyczył on 948 spółek.

Na pozytywną ocenę Najwyższej Izby Kontroli realizacji tego przedsięwzięcia (do dnia zakończenia kontroli) zasługuje:

- sfinalizowanie procesu w odniesieniu do 236 spółek na 239, w których istniały ku temu podstawy prawne,

- niskie koszty poniesione przez Skarb Państwa, które stanowiły 2 398 307,88 zł tj. poniżej 0,01% wartości udostępnionych akcji/udziałów (5.473.979.791,49 zł). Koszty te dotyczyły zarówno spółek, w których uprawnieni otrzymali już akcje/udziały Skarbu Państwa, jak i spółek, gdzie procedury te nie zostały jeszcze zakończone.

Należy jednak zauważyć, iż jakość realizacji zadań związanych z omawianym procesem obniżało opóźnione podjęcie przez MSP działań przygotowawczych do wdrożenia procedur nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów, błędy popełnione podczas jego realizacji oraz wadliwe sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem czynności technicznych przez spółki.

Wskutek błędów popełnionych w zdecydowanej większości przez spółki, na różnych etapach procesu, niezwyfikowanych przez MSP, w ok. 1/4 zbadanych podmiotów stwierdzono przypadki nieprawidłowego udostępnienia akcji/udziałów Skarbu Państwa, jednak skala tych nieprawidłowości w wymiarze wartościowym nie była istotna (wynosiła ona mniej niż 0,01% wartości udostępnionych akcji i udziałów w podmiotach objętych kontrolą).

1.1. NIK ocenia jako niewystarczającą koordynację i nadzór przez MSP niezakończonych jeszcze procesu udostępniania akcji na podstawie ustawy o rynku cukru z powodu opieszałości w przekazaniu spółkom informacji o rozpoczęciu procesu, nieegzekwowaniu dokumentacji niezbędnej do zawarcia umów z uprawnionymi oraz zwłoki w podpisywaniu umów.

1.2. Udostępnianie akcji/udziałów na podstawie ustawy o nfi nie budziło zastrzeżeń NIK.

2. W wyniku opóźnionego podjęcia przez MSP procesu nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów na podstawie ustawy o kipp i ustawy o rynku cukru, niewłaściwej jego realizacji oraz niedostatecznego nadzoru nad przebiegiem tego procesu:

- dla 19 spółek nie zamieszczono ogłoszeń prasowych dotyczących nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów, a dla 57 zamieszczono je z ponad miesięcznym opóźnieniem.
- umowy ze spółkami o wykonanie czynności technicznych związanych z tym procesem zawierano co najmniej 1,5 miesiąca po ustawowych terminach rozpoczęcia tych czynności.

(str. 27-31; 50-51)

- niejednolita była praktyka rozpatrywania roszczeń spadkobierców, bowiem przesłanie dopiero w dniu 3 kwietnia 1998 r. do 236 spółek „Instrukcji dotyczącej postępowania w przypadku zgłoszenia roszczeń do nabycia akcji po uprawnionym pracownikowi lub rolniku/rybaku przez jego potencjalnych spadkobierców”, uniemożliwiło uwzględnienie zawartych w tym dokumencie wytycznych przez 63 spółki, w przypadku których prawo do nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów wygasło 8 stycznia 1998 r. (str. 52).

- zaniechano wypowiedzenia lub podjęcia renegotjacji umów zawartych w latach 1992 - 96 z 6 podmiotami o wykonanie niektórych czynności technicznych związanych z nieodpłatnym udostępnieniem akcji spółek Hutmen S.A., KGHM „Polska Miedź” S.A., „Celuloza Świecie” S.A. Zakłady Metali Lekkich „Kęty” S.A., Stomil S.A. w Olsztynie, „Hefra” S.A. w Warszawie i Nadodrzańskie Zakłady Przemysłu Tłuszczowego w Brzegu S.A. w chwili zlecenia ww. spółkom w 1997 r. bezpłatnego wykonania tych samych czynności, co uniemożliwiło zaoszczędzenie poniesionych przez MSP z tego tytułu kosztów w wysokości 1 352 956,14 zł (str. 66-67).
 - błędnie lub nieterminowo przekazywano spółkom informacje niezbędne dla prawidłowej realizacji procedur nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów (str. 51-52),
 - w 26 % zbadanych spółek udostępniono bez podstaw prawnych akcje i udziały na łączną kwotę 43 860 zł oraz nie udostępniono uprawnionym akcji i udziałów o łącznej wartości 408 660 zł wskutek braku weryfikacji ze strony MSP wadliwej realizacji przez spółki umów dot. czynności technicznych, zwłaszcza sporządzania list uprawnionych, rozpatrywania reklamacji, przyjmowania niezbędnych oświadczeń od uprawnionych. (str.50-53; 58-60; 64),
 - bezzasadnie nie podpisano umów o nieodpłatne udostępnienie akcji na podstawie ustawy o rynku cukru w odniesieniu do 31 spółek, których dokumentacja była w posiadaniu MSP. Nie wyegzekwowano natomiast dokumentacji niezbędnej do zawarcia umów dotyczących pozostałych 31 spółek. NIK nie podziela argumentacji MSP, jakoby zasadne było oczekiwanie na zgromadzenie dokumentacji wszystkich spółek, po to by rozpocząć zawieranie umów o nieodpłatne udostępnienie akcji (str. 59-60),
 - nie podjęto skutecznych działań dla dokonania podziału udziałów w 2 spółkach przez zgromadzenia wspólników (Komunalne Przedsiębiorstwo Komunikacyjne sp. z o.o. w Białymstoku i „Trans-Konspol” sp. z o.o. w Nowym Sączu), co uniemożliwiło udostępnienie uprawnionym tych udziałów (str. 64-65),
 - nie prowadzono rejestru umów dotyczących nieodpłatnego udostępniania akcji, wbrew § 32 regulaminu organizacyjnego MSP (str. 50).
3. Realizacja przez spółki czynności technicznych wynikających z zawartych z MSP umów dot. nieodpłatnego udostępniania akcji, w 26% zbadanych przypadkach naruszała obowiązujące procedury, a w 56% przebiegała nierzetelnie.
- 13 spółek nie zamieściło ogłoszeń prasowych o zamiarze udostępniania akcji, 28 - zamieściło je z opóźnieniem, a 19 zamieściło ogłoszenia, które nie

zawierały wszystkich wymaganych elementów, np. informacji o terminie i miejscu wywieszania list uprawnionych czy o sposobie składania i rozpatrywania reklamacji. (str. 31-33; 56),

- w 1 przypadku zaniżona została (o 368 000 zł) wartość akcji przeznaczona dla uprawnionych. (str. 33-34),
- w 22 spółkach (42% zbadanych) wystąpiły nieprawidłowości na etapie określania liczby uprawnionych, co było wynikiem błędnego wyliczenia stażu pracy lub nieweryfikowania dokumentacji składanej przez uprawnionych. W związku z tym nieuprawnionym osobom wydano akcje o wartości 32 250 zł, natomiast osoby uprawnione pozbawiono akcji o wartości 19 280 zł. (str. 35-38),
- w 4 spółkach (7% zbadanych) regulaminy podziału akcji nie odpowiadały obowiązującym przepisom prawa, tj. art. 36 ustawy o kippp oraz §1 i 2 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r. W Łódzkiej Wytwórni Papierosów S.A. bezpodstawnie utworzono rezerwę akcji; w „Biawar” sp. z o.o. w Białymstoku stworzono preferencje dla określonych grup uprawnionych, a w „Poligaz-Gdańsk” sp. z o.o. i „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o. wyodrębniono dodatkowe grupy uprawnionych. (str. 38-39),
- W 40 spółkach (49% zbadanych) błędnie sporządzono ostateczne listy uprawnionych (w szczególności w zakresie kwalifikowania osób do określonych grup uprawnionych - liczenia okresu dostarczania przez plantatorów surowców), co w 10 przypadkach skutkowało udostępnieniem akcji o wartości 2 300 zł osobom nieuprawnionym, natomiast osoby uprawnione pozbawiło akcji o wartości 8 640 zł. (str. 39-44; 54-55).

Nadto 6 spółek sporządziło listy uprawnionych plantatorów w terminach niezgodnych z §1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z 5 maja 1997 r. (str. 55).

- W 26 spółkach (45% badanych) wystąpiły błędy w procedurach reklamacyjnych, polegające na uwzględnianiu reklamacji posiadających wady formalne (po terminie lub bez pisemnej formy), niezachowaniu formy pisemnej postępowania i niezachowaniu terminu dla ich rozpatrzenia. Spowodowało to udostępnienie osobom nieuprawnionym akcji/udziałów o wartości 5 160 zł. (str. 44-47; 56-57).
4. Przy braku istotnych zastrzeżeń do procesu nieodpłatnego udostępniania akcji na podstawie ustawy o nfi, w 7 spośród 18 zbadanych przypadków (39%) przekroczony został 6-miesięczny termin od dnia wniesienia akcji danej spółki do funduszu, (określony w art. 46 ust. 5 ustawy o nfi), w którym powinno być zakończone udostępnianie akcji osobom uprawnionym. (str. 60-63).
 5. W 18 spółkach uprawnieni na podstawie ustawy o kippp nie otrzymali należnych akcji lub udziałów:

- w 15 spółkach w wyniku wygaśnięcia prawa rolników do ich nabycia przed zakończeniem czynności, związanych z udostępnieniem akcji i udziałów, określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa z 24 kwietnia 1997 r.,
- w 2 spółkach (w których liczba udziałów była mniejsza od liczby uprawnionych) w wyniku niespowodowania przez MSP zmian w ich kapitałach zakładowych,
- w 1 spółce w wyniku opieszałości działań jej zarządu w realizacji niezbędnych procedur i niezakończenia ich do dnia wygaśnięcia prawa do nabycia udziałów spółki.

Nadto w 1 spółce nabycie przez inwestora 100% udziałów, zgodnie z umową prywatyzacyjną, pozbawiło pracowników możliwości bezpłatnego nabycia udziałów tej spółki.

(str. 64-65).

6. W 1 przypadku (w ramach 4 badanych) zaniżona została wycena spółki dokonana przez firmę doradczą na zlecenie MSP. Dotyczyło to aktualizacji wyceny Fabryki Aparatów Elektrycznych „Fael” sp. z o.o. w Ząbkowicach Śląskich, wykonanej przez doradcę MSP, która przyjęta została przez MSP bez uwag mimo, że występowały w niej błędy. Prognozowana wartość sprzedaży na lata 1996 - 2000 była zaniżona, zaś założony skokowy wzrost wskaźników rotacji zapasów i należności nie miał uzasadnionych podstaw. Określona przez doradcę MSP wartość spółki wynosiła 91 639 000 zł, podczas gdy powinna ona wynosić 130 780 000 zł, przy przyjęciu prawidłowych założeń.

Wadliwa jednak aktualizacja wyceny spółki nie miała ujemnych skutków gospodarczych. Uzyskana bowiem cena sprzedaży udziałów była wyższa, niż wartość określona w wycenie i odpowiadała jej realnej wartości (str. 70-71).

Skutki finansowe

W 17 spośród 66 badanych spółek (26 %) bez podstaw prawnych udostępniono akcje i udziały na łączną kwotę 43 860 zł oraz nie udostępniono uprawnionym akcji i udziałów o łącznej kwocie 408 660 zł (str. 64). Skala tych nieprawidłowości nie była istotna, bowiem wynosiła mniej niż 0,01% wartości udostępnionych akcji i udziałów w objętych kontrolą spółkach (246.055.556 zł).

Nadto kwota 1.352.956 zł, wydatkowana przez MSP, mogłaby być zaoszczędzona, w przypadku wypowiedzenia lub renegotjowania wcześniej zawartych umów (w latach 1992-96) z podmiotami wykonującymi odpłatnie czynności techniczne, których bezpłatnej realizacji podjęły się zainteresowane spółki (str. 66-67).

3. Wnioski

Wnioski wynikające z przeprowadzonej kontroli, dotyczą przede wszystkim:

- niezwłocznego rozpoczęcia podpisywania umów z osobami uprawnionymi do nieodpłatnego nabycia akcji na podstawie ustawy o rynku cukru spółek, które przekazały do MSP niezbędną dokumentację,
- właściwego nadzorowania przez MSP czynności spółek w zakresie nieodpłatnego udostępniania akcji i udziałów oraz weryfikowania dokumentacji przekazywanej MSP przez spółki,
- zaprowadzenia w MSP rejestru umów nieodpłatnego zbycia akcji i udziałów, należących do Skarbu Państwa,
- doprowadzenia do zgodnego z obowiązującymi przepisami stanu dokumentacji dotyczącej udostępniania akcji rolnikom, którzy jeszcze nie nabyli akcji/udziałów.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego

Podstawowymi aktami prawnymi regulującymi nieodpłatne nabywanie akcji przez pracowników i innych uprawnionych w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw są:

- ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych³,
- ustawa z dnia 26 sierpnia 1994 r. o regulacji rynku cukru i przekształceniach własnościowych w przemyśle cukrowniczym⁴,
- ustawa z dnia 30 kwietnia 1993 r. o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji⁵.

1.1 Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych weszła w życie 8 kwietnia 1997 r.

Uprawnionymi pracownikami - w rozumieniu ustawy - są:

- osoby będące, w dniu wykreślenia z rejestru komercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego, pracownikami tego przedsiębiorstwa lub

³ Dz. U. Nr 118, poz. 561 ze zm.

⁴ Dz. U. Nr 98, poz. 473 ze zm.

⁵ Dz. U. Nr 44, poz. 202

osoby będące pracownikami przedsiębiorstwa państwowego w dniu zawarcia umowy rozporządzającej przedsiębiorstwem poprzez jego wniesienie do spółki,

- osoby fizyczne, które w dniu wykreślenia komercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych, lub osoby fizyczne, które w dniu zawarcia umowy rozporządzającej przedsiębiorstwem poprzez jego wniesienie do spółki były stroną umowy o zarządzanie przedsiębiorstwem państwowym, zawartej na podstawie przepisów rozdziału 8a ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych⁶,
- osoby, które przepracowały co najmniej 10 lat w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym lub w przedsiębiorstwie, które zostało sprywatyzowane poprzez wniesienie do spółki, a rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło wskutek przejścia na emeryturę lub rentę albo z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw⁷,
- osoby, które po przepracowaniu 10 lat w przedsiębiorstwie państwowym podlegającym prywatyzacji zostały przejęte przez inne zakłady pracy w trybie art. 23¹ Kodeksu pracy.

Uprawnionymi rolnikami lub rybakami w świetle ustawy są osoby fizyczne prowadzące gospodarstwo rolne lub rybackie, z którego w okresie 5 lat przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych dostarczono bezpośrednio lub pośrednio do tego przedsiębiorstwa surowce o wartości co najmniej 100 q żyta według cen przyjmowanych do obliczania podatku rolnego w ostatnim roku przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych.

W spółkach prywatyzowanych metodą pośrednią, zgodnie z art. 36 ustawy, uprawnionym pracownikom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji spółki należących do Skarbu Państwa, według stanu sprzed zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych z zastrzeżeniem, iż łączna wartość nominalna tych akcji nie może przekroczyć iloczynu liczby uprawnionych pracowników oraz kwoty 18 lub 24 średnich wynagrodzeń miesięcznych w sektorze przedsiębiorstw bez wypłaty z zysku, obliczonych z okresu 6 miesięcy

⁶ Dz. U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80 ze zm.

⁷ Dz. U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.

poprzedzających miesiąc, w którym Skarb Państwa zbył akcje na zasadach ogólnych.

Akcje są zbywane nieodpłatnie w grupach uprawnionych pracowników, wyodrębnionych ze względu na okresy zatrudnienia w komercjalizowanych przedsiębiorstwach państwowych i spółkach powstałych w wyniku komercjalizacji (art. 36 ust. 4 ustawy).

Zasady nieodpłatnego przydziału akcji spółek mają odpowiednio zastosowanie do rolników i rybaków związanych współpracą z prywatyzowanym przedsiębiorstwem, jednak w tym przypadku akcje winny być udostępnione uprawnionym w równej liczbie (art. 37 ust. 1 i 3 ustawy). Warunkiem nieodpłatnego nabycia akcji jest wykazanie, że dostawy surowców następowały w okresie 5 lat przed wykreśleniem tego przedsiębiorstwa z rejestru przedsiębiorstw państwowych, a ich wartość stanowiła równowartość minimum 100q żyta, według cen przyjmowanych do obliczenia podatku rolnego w ostatnim roku przed rokiem wykreślenia przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw (art. 2 pkt. 6 oraz art.37 ust. 1 ustawy).

Prawo do nieodpłatnego nabycia akcji powstaje z dniem zbycia pierwszej akcji spółki na zasadach ogólnych i wygasa z upływem 6 miesięcy od jego powstania.

Warunkiem uprawnienia do nieodpłatnego nabycia akcji jest złożenie w terminie 6 miesięcy od dnia wpisania spółki do rejestru handlowego pisemnego oświadczenia o zamiarze nabycia akcji (art. 38 ust.1 ustawy).

W spółkach, do których Skarb Państwa wniósł przedsiębiorstwo lub jego zorganizowaną część, uprawnionym pracownikom oraz rolnikom lub rybakom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia do 15 % akcji/udziałów należących do Skarbu Państwa w spółce, według stanu z dnia ich objęcia przez Skarb Państwa. Przepisy art. 36 -38 ustawy stosuje się odpowiednio, z tym że prawo do nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów spółki powstaje po upływie 3 miesięcy od wniesienia przedsiębiorstwa do spółki i wygasa po 6 miesięcy od dnia powstania tego prawa.

W spółkach, w których przed dniem wejścia w życie ustawy Skarb Państwa nie rozpoczął udostępniania akcji na zasadach preferencyjnych, ich nabywanie przez uprawnionych pracowników oraz rolników lub rybaków odbywa się na zasadach określonych w ustawie o kippp (art. 63 ust. 2 ustawy).

Uprawnionym pracownikom zatrudnionym w przedsiębiorstwie w dniu zawarcia umowy rozporządzającej, na podstawie której Skarb Państwa wniósł to przedsiębiorstwo lub zorganizowaną część jego mienia do spółki według dotychczasowych zasad, przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji stanowiących własność Skarbu Państwa, według stanu na dzień wejścia ustawy w życie (art. 63 ust. 3 ustawy). Przepisy art. 36 i 38 ustawy o komercjalizacji stosuje się odpowiednio. Analogicznie uregulowano uprawnienia rolników lub rybaków (art. 63 ust. 4 ustawy).

Bieg terminu, o którym mowa w art. 38 ust. 1 i art. 49 ust. 4 ustawy, rozpoczyna się z dniem wejścia w życie ustawy. Pozostałe terminy określone w przepisach rozdziału 2 działu IV oblicza się odpowiednio (art. 63 ust. 5 ustawy).

Jeżeli zbycie akcji na zasadach ogólnych miało miejsce przed wejściem w życie ustawy, prawo do nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów powstaje w dniu upływu terminu składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów, o którym mowa wyżej, natomiast z okresu 6 miesięcy poprzedzających ten dzień oblicza się średnią wynagrodzeń miesięcznych stanowiących podstawę określenia łącznej wartości nominalnej akcji przeznaczonych do nieodpłatnego nabycia, o której mowa w art. 36 ust. 2 i 3 ustawy (art. 63 ust. 6 ustawy).

Skutki prawne czynności dokonanych przed dniem wejścia w życie ustawy ocenia się według przepisów dotychczasowych (Art. 67 ustawy).

W przypadku rozpoczęcia udostępniania akcji na zasadach preferencyjnych przed dniem wejścia w życie ustawy nabywanie akcji przez pracowników oraz rolników

lub rybaków odbywa się na zasadach określonych w ustawie o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych⁸ (art. 63 ust. 1 ustawy).

Ustawa wprowadziła zakaz obrotu akcjami nabytymi nieodpłatnie przez osoby uprawnione przez okres 2 lat, zaś przez pracowników-członków zarządów spółki przez okres 3 lat, licząc od dnia zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji na zasadach ogólnych (art. 38 ust. 3 i 6 ustawy).

Rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników⁹ określało szczegółowe zasady trybu nabywania akcji i udziałów przez uprawnieniami pracowników.

Rozporządzenie wyodrębnia 7 grup pracowników ze względu na następujące okresy zatrudnienia, ustalone na podstawie zaświadczeń wydanych przez komercjalizowane przedsiębiorstwo i spółkę powstałą w wyniku komercjalizacji tego przedsiębiorstwa:

- do 1 roku,
- powyżej 1 roku do 3 lat,
- powyżej 3 lat do 5 lat,
- powyżej 5 lat do 10 lat,
- powyżej 10 lat do 15 lat,
- powyżej 15 lat do 20 lat,
- powyżej 20 lat

(§ 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia).

Liczba akcji, przypadających na poszczególne grupy, jest określana przez związki zawodowe działające w spółce lub przez członków rady nadzorczej, wybranych przez pracowników spółki - w porozumieniu z zarządem spółki (§ 5 rozporządzenia).

⁸ Ustawa z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. Nr 51, poz. 298 ze zm.)

Liczbę uprawnionych pracowników ustala się na podstawie oświadczeń o zamiarze nabycia akcji/udziałów, składanych zgodnie z art. 38 ust. 1 ustawy o kippp (§ 4 ust. 1 rozporządzenia).

Minister Skarbu Państwa, niezwłocznie po sporządzeniu aktu komercjalizacji, wzywa uprawnionych pracowników do składania ww. oświadczeń poprzez ogłoszenie w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym i dzienniku lokalnym oraz przez wywieszenie ogłoszenia w siedzibie spółki i we wszystkich jej zakładach lub oddziałach.

Wezwanie powinno zawierać: informację o terminie i miejscu składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji oraz o skutkach niezłożenia oświadczeń w terminie, pouczenie o obowiązku dołączenia do oświadczenia zaświadczenia o okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym do dnia jego komercjalizacji, informację o terminie i miejscu wywieszenia list uprawnionych oraz pouczenie o sposobie i terminach wnoszenia i rozpatrzenia reklamacji (§ 3 rozporządzenia).

Listy uprawnionych pracowników powinny być sporządzone przez spółkę i wywieszone w tym samym dniu w siedzibie spółki oraz we wszystkich jej oddziałach i zakładach w ciągu 14 dni od upływu terminu składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji/udziałów. Listy te powinny zawierać, oprócz imion i nazwisk uprawnionych pracowników, informacje o okresie zatrudnienia pracownika w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym, liczbie wyodrębnionych grup, ogólnej liczbie uprawnionych pracowników oraz sposobie i terminach wnoszenia i rozpatrzenia reklamacji (§ 6 rozporządzenia).

W dniu zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych Minister SP ogłasza w sposób, o którym mowa w § 3 ust. 2 rozporządzenia, o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji uprawnionym pracownikom. Ogłoszenie powinno zawierać:

- oznaczenie firmy, siedziby i adresu spółki,
- ogólną liczbę akcji przeznaczoną do nieodpłatnego zbycia,
- oznaczenie miejsca i terminu wywieszenia ostatecznej listy uprawnionych pracowników oraz pouczenie o sposobie i terminach wnoszenia i rozpatrywania reklamacji dotyczących okresu zatrudnienia w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji,
- oznaczenie terminu, od którego prawo do nieodpłatnego nabycia akcji może być realizowane, oraz pouczenie, że po jego upływie prawo do nieodpłatnego nabycia akcji wygasa,
- oznaczenie miejsca, w którym uprawnieni pracownicy mogą nabywać przysługujące im akcje,

⁹ Dz. U. Nr 33, poz. 200

- oznaczenie terminu i miejsca złożenia przez uprawnionego pracownika zaświadczenia o okresie zatrudnienia w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji,
- informacje usprawniające organizację sporządzenia umów i wydania akcji uprawnionym pracownikom.

Złożenie przez uprawnionych pracowników zaświadczeń o okresie zatrudnienia w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego powinno nastąpić w terminie 14 dni od dnia ukazania się ww. ogłoszenia.

Minister Skarbu Państwa ponawia ogłoszenie po upływie połowy okresu do nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (§ 8 ust. 1 - 3 i 5 rozporządzenia).

Ostateczna lista uprawnionych pracowników obejmuje wszystkie osoby, które złożyły w spółce w terminie wymaganym ustawą oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji, wraz z zaświadczeniem o okresie zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym. Lista powinna zawierać imię i nazwisko uprawnionego pracownika, łączny okres zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym do dnia jego komercjalizacji i spółce powstałej w wyniku tej komercjalizacji (liczony do dnia ukazania się ogłoszenia Ministra SP o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji, o którym mowa w § 8 ust. 1), określenie grupy i liczby przypadających na nią akcji, liczbę uprawnionych pracowników zaliczonych do grupy, liczbę akcji przypadających na jednego uprawnionego pracownika w grupie oraz informację o łącznej liczbie uprawnionych pracowników oraz o łącznej liczbie nieodpłatnie udostępnianych akcji. Listę sporządza się w podziale na grupy (§ 8 ust. 6 i § 9 rozporządzenia).

Reklamacje dotyczące pominięcia uprawnionego na liście lub sprostowania danych dotyczących okresu zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym oraz w spółce można składać w terminie 14 dni od wywieszenia poszczególnych list. Reklamacja powinna być rozpatrzona w terminie 14 dni od jej złożenia. Reklamację i jej rozpatrzenie należy sporządzić w formie pisemnej. Rozpatrzenie reklamacji wyczerpuje tok postępowania reklamacyjnego (§ 7 i § 8 ust. 4 rozporządzenia).

Przed zawarciem umowy nieodpłatnego zbycia akcji, którą z uprawnionymi zawiera Minister SP, uprawniony pracownik składa pisemne oświadczenie o nieskorzystaniu z uprawnienia do nieodpłatnego nabycia akcji w innej spółce oraz o zapoznaniu się z ograniczeniami wynikającymi z art. 38 ust. 3 ustawy (§ 10 rozporządzenia).

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 24 kwietnia 1997 r. w sprawie sposobu wykazania przez uprawnionych rolników i rybaków okoliczności umożliwiających im nabycie akcji spółek

Skarbu Państwa oraz szczegółowego trybu nabywania przez nich akcji¹⁰
określa zasady nabywania akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw przez
rolników i rybaków.

Według § 1 rozporządzenia pisemne oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów spółki uprawnieni rolnicy lub rybacy składają w siedzibie spółki lub przesyłają listem poleconym, dołączając do niego:

- zaświadczenie z urzędu gminy o prowadzeniu gospodarstwa rolnego lub rybackiego,
- dokumenty lub oświadczenie o dostarczeniu bezpośrednio lub pośrednio do przedsiębiorstwa państwowego, przekształconego w spółkę, surowców pochodzących z gospodarstwa rolnego lub rybackiego, o którym mowa w pkt 1, w okresie 5 lat przed wykreśleniem tego przedsiębiorstwa z rejestru przedsiębiorstw państwowych,
- dokumenty lub oświadczenie, że wartość surowców, o których mowa w pkt 2, stanowiła co najmniej 100 q żyta, według cen przyjmowanych do obliczania podatku rolnego, w ostatnim roku przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych.

W ciągu 3 miesięcy od dnia upływu terminu składania spółka sporządza listę uprawnionych rolników lub rybaków. Lista ta musi zostać wywieszona na okres 2 miesięcy. W ciągu 14 dni po upływie tego terminu rolnikowi lub rybakowi, w przypadku nieumieszczenia na liście, przysługuje prawo do złożenia reklamacji, której termin rozpatrzenia wynosi 14 dni od dnia jej złożenia (§ 2 - 4 rozporządzenia).

Po rozpatrzeniu reklamacji spółka przekazuje listę Ministrowi Skarbu Państwa (§ 5 rozporządzenia).

Przed zawarciem umowy o nieodpłatnym nabyciu akcji uprawniony rolnik lub rybak składa pisemne oświadczenie o skorzystaniu z uprawnień do nieodpłatnego nabycia akcji nie więcej niż w dwóch spółkach oraz o zapoznaniu się z ograniczeniem wynikającym z art. 38 ust. 3 ustawy o kippp (§ 6 rozporządzenia).

¹⁰ Dz. U. Nr 44, poz. 280

1.2 Uprawnionymi do nieodpłatnego udostępniania akcji na podstawie **ustawy z dnia 26 sierpnia 1994 r. o regulacji rynku cukru i przekształceniach własnościowych w przemyśle cukrowniczym** byli:

- osoby fizyczne będące w dniu wykreślenia z rejestru przedsiębiorstwa państwowego przekształconego w spółkę, na podstawie tej ustawy, pracownikami tego przedsiębiorstwa państwowego, a także osoby, które w dniu wykreślenia przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych były stroną umowy o zarządzanie przedsiębiorstwem państwowym, zawartej na podstawie przepisów rozdziału 8a ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych,
- osoby, które przepracowały w przekształcanym przedsiębiorstwie co najmniej 10 lat, a rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło wskutek przejścia na emeryturę lub rentę albo z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw,
- plantatorzy buraka cukrowego, ich następcy prawni oraz przedsiębiorcy, którzy w okresie 5 lat przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorstw państwowych dostarczyli do tego przedsiębiorstwa, z prowadzonych gospodarstw rolnych, co najmniej 50 ton korzeni buraka cukrowego.

Uprawnionym pracownikom oraz plantatorom przysługuje prawo do nieodpłatnego nabycia po 15% należących do Skarbu Państwa akcji spółki (art. 8 ust.1 i 3 ustawy). Uprawnieni pracownicy nabywają akcje proporcjonalnie do liczby lat przepracowanych w przedsiębiorstwie państwowym i spółce powstałej w wyniku przekształcenia, a uprawnionym plantatorom buraka cukrowego przysługuje prawo nabycia akcji w równej liczbie (art. 8 ust. 1 - 3 i 6 ustawy).

Uprawnienie do nabycia akcji powstaje z dniem wniesienia do Spółek Cukrowych akcji jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, powstałych w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego (art. 8 ust. 4 ustawy).

Plantatorzy mogą skorzystać z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji, o ile w ciągu 6 miesięcy od otrzymania pisemnego powiadomienia o nabyciu uprawnień złożą pisemne oświadczenie o zamiarze nabycia akcji (art. 8 ust. 5 ustawy).

Ustawa wprowadziła zakaz zbywania nabytych nieodpłatnie akcji przed upływem 3 lat od dnia ich nabycia (art. 8 ust. 7 ww. ustawy).

Szczegółowe zasady udostępniania akcji pracownikom na podstawie ustawy o rynku cukru określa **rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 4 sierpnia 1997 r. w sprawie szczegółowego trybu nabywania przez uprawnionych pracowników akcji Skarbu Państwa w spółkach, których akcje wniesione zostały do Spółek Cukrowych¹¹.**

W przypadku uprawnionych pracowników liczbę akcji przypadającą na poszczególnych uprawnionych ustala zarząd spółki, po uzyskaniu opinii związków zawodowych działających w spółce (§ 2 rozporządzenia).

W terminie 30 dni od zakończenia wnoszenia do Spółek Cukrowych, o których mowa w art. 6 ust. 1 ustawy, akcji spółek Skarbu Państwa, określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 14 marca 1995 r. w sprawie określenia jednoosobowych spółek Skarbu Państwa oraz przedsiębiorstw państwowych podlegających przekształceniu w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, których akcje zostaną wniesione do Spółek Cukrowych¹², spółka sporządza listę uprawnionych pracowników, a następnie podaje ją do wiadomości przez wywieszenie jej w siedzibie i oddziałach spółki na okres 30 dni oraz przez ogłoszenie w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym oraz lokalnym. Ogłoszenie powinno zawierać oznaczenie firmy i siedziby spółki, oznaczenie miejsca i terminu wywieszenia listy oraz pouczenie o sposobach i terminach wnoszenia oraz rozpatrzenia reklamacji (§ 3 rozporządzenia).

Reklamacje, składane do spółki w terminie 21 dni od daty ukazania się ww. ogłoszenia, rozpatruje komisja powołana przez radę nadzorczą spółki, w skład której wchodzi członek zarządu spółki oraz dwóch członków rady nadzorczej, w tym jeden członek rady nadzorczej wybrany przez pracowników (§ 4 ust. 1 i 2 rozporządzenia).

Ostateczna lista uprawnionych pracowników powinna zawierać, oprócz danych określonych w § 3 ust. 2 rozporządzenia, informacje o łącznej liczbie udostępnianych akcji (§ 4 ust. 4 rozporządzenia).

¹¹ Dz. U. Nr 95, poz. 587

¹² Dz. U. Nr 34, poz. 165 ze zm.

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 5 maja 1997 r. w sprawie szczegółowego trybu nabywania akcji przez uprawnionych plantatorów buraka cukrowego¹³, określał tryb postępowania wobec plantatorów buraka cukrowego.

W ciągu 3 miesięcy od dnia wejścia rozporządzenia (tj. do 30 sierpnia 1997 r.), spółka sporządza listę uprawnionych, a następnie wywiesza ją na okres 30 dni. Przed wywieszeniem listy spółka zamieszcza ogłoszenia o zasięgu ogólnokrajowym oraz lokalnym o terminie i miejscach wywieszenia listy oraz uprawnieniu do składania reklamacji (§ 1 i 2 rozporządzenia).

W razie nieumieszczenia na liście, plantatorowi przysługuje prawo do złożenia w terminie 14 dni po upływie terminu wywieszenia listy reklamacji, która jest rozpatrywana w ciągu 30 dni od jej złożenia. Po zakończeniu postępowania reklamacyjnego spółka zawiadamia plantatorów o nabyciu uprawnień do nieodpłatnego nabycia akcji, a uprawnieni w terminie 6 miesięcy od otrzymania tego zawiadomienia są zobowiązani do złożenia oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji. Wykaz plantatorów, którzy złożyli takie oświadczenia, spółka przekazuje Ministrowi SP (§ 3 - 6 rozporządzenia).

- 1.3 Ustawa z dnia 30 kwietnia 1993 r. o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji** przyznała pracownikom zatrudnionym w przekształconym przedsiębiorstwie państwowym, w dniu jego wykreślenia z rejestru przedsiębiorstw państwowych, do 15% akcji spółki, wniesionych przez Skarb Państwa akcji danej spółki do narodowego funduszu inwestycyjnego (art. 46 ust. 2 ustawy).

Łączna wartość nominalna akcji nie może przekroczyć iloczynu liczby uprawnionych pracowników oraz 24 średnich miesięcznych wynagrodzeń przypadających na jednego zatrudnionego w 6 podstawowych działach gospodarki narodowej z okresu 12 miesięcy poprzedzających wniesienie akcji spółki do funduszu (art. 46 ust. 3 ustawy).

¹³ Dz. U. Nr 47, poz. 311

Na podobnej zasadzie udostępniane są akcje rolnikom oraz rybakom, którzy dostarczali, na podstawie umowy, surowce dla przedsiębiorstwa państwowego, w nieprzerwanym okresie co najmniej 2 lat przed wpisaniem spółki do rejestru (art. 46 ust. 6 ustawy).

Zarząd spółki powinien uchwalić, w ciągu 3 miesięcy od dnia wniesienia akcji spółki do funduszu, regulamin podziału akcji pomiędzy uprawnionych pracowników. Nieuchwalenie regulaminu w tym terminie powoduje udostępnienie akcji uprawnionym pracownikom w równej liczbie (art. 46 ust. 4 ustawy).

Nieodpłatne udostępnienie akcji spółki uprawnionym pracownikom powinno się zakończyć nie później niż w okresie 6 miesięcy od dnia wniesienia akcji danej spółki do narodowego funduszu inwestycyjnego (art. 46 ust. 5 ustawy).

*

*

*

Przepisy dotyczące nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów prywatyzowanych przedsiębiorstw, zawarte w 3 ustawach uchwalanych na przestrzeni 3 lat (1993-1996), były niespójne i nie gwarantowały wszystkim pracownikom przedsiębiorstw podlegających przekształceniom własnościowym równego prawa do partycypacji w nabywaniu praw własności do prywatyzowanego majątku Skarbu Państwa.

Zakres osób uprawnionych różnił się w zależności od tego, na podstawie jakich przepisów nastąpiło nieodpłatne udostępnienie akcji lub udziałów. Np. osoby, które rozwiązały stosunek pracy przed prywatyzacją przedsiębiorstwa w związku z przejściem na emeryturę (rentę) lub z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw¹⁴, mogły nieodpłatnie nabyć akcje, o ile przedsiębiorstwo ich zatrudniające było prywatyzowane na podstawie ustawy o kippp lub ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (jeśli nie rozpoczęto procedury udostępniania akcji na zasadach preferencyjnych), a także ustawy o rynku cukru. Nie byli natomiast do tego uprawnieni byli pracownicy przedsiębiorstw, które zostały skomercjalizowane, a akcje zostały wniesione do narodowych funduszy inwestycyjnych.

¹⁴ Dz. U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.

W zależności od sposobu prywatyzacji zróżnicowany był także zakres kryteriów decydujących o ilości przyznanych akcji/udziałów. W spółkach sprywatyzowanych na podstawie ustawy o kippp lub ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (jeśli nie rozpoczęto procedury udostępniania akcji na zasadach preferencyjnych), a także ustawy o rynku cukru, jedynym kryterium był staż pracy w przedsiębiorstwie. W spółkach prywatyzowanych na podstawie ustawy o nfi istniała swoboda określenia tych kryteriów.

Ponadto przepisy dotyczące nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów były niespójne w zakresie terminów poszczególnych czynności przygotowawczych, powodując niemożność wywiązania się przez spółki ze swych obowiązków oraz pozbawiając niektórych uprawnionych możliwości skorzystania z ustawowego prawa nabycia należnych im akcji/udziałów.

- *W przypadku spółek sprywatyzowanych metodą bezpośrednią przed wejściem w życie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych na udostępnienie uprawnionym rolnikom lub rybakom akcji lub udziałów pozostało około 3 miesięcy od upływu terminu na składanie oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji lub udziałów do dnia wygaśnięcia prawa do nieodpłatnego nabycia akcji, a procedura, określona w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa z 24 kwietnia 1997 r., trwa 5 miesięcy i 28 dni. Oznaczało to w praktyce niemożność zawarcia umów przenoszących własność akcji na uprawnionych zgodnie z terminem wymaganym art. 38 ust. 2 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, tj. do dnia 8 stycznia 1998 r.*

W przypadku natomiast udostępniania akcji spółek, które zostały sprywatyzowane metodą pośrednią, przed dniem wejścia w życie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, z 6 miesięcznego okresu w jakim prawo do akcji może być zrealizowane pozostaje jedynie 2-3 dni na podpisanie z uprawnionymi umów zbycia akcji.

Znowelizowana w dniu 10 kwietnia 1999 r. ustawa o kippp przedłużyła z 6 do 12 miesięcy termin wygaśnięcia prawa do nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów, a w odniesieniu do ww przypadków przywraca to prawo na okres 6 miesięcy od wejścia w życie nowelizacji, tj. od dnia 20 maja 1999 r. (Dz.U. Nr 40, po. 400).

- *Terminowe sporządzenie listy plantatorów uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji na podstawie ustawy o rynku cukru (tzn. w ciągu 3 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Ministra Rolnictwa z 5 maja 1997 r.) było niemożliwe w przypadku tych przedsiębiorstw, które do 30 sierpnia 1997 r. (daty upływu tego terminu) nie zostały wykreślone z rejestru przedsiębiorstw państwowych. Data tego wykreślenia była podstawą ustalenia 5-letniego okresu dostarczania przez plantatorów surowca do spółki.*

2. Nieodpłatne udostępnianie akcji i udziałów na podstawie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych

Według stanu na 30 września 1998 r. udostępniono nieodpłatnie na podstawie ustawy o kippp akcje i udziały 236 spółek o łącznej wartości nominalnej 5 301 251 937 zł, z tego:

- 412 000 uprawnionym pracownikom¹⁵ o łącznej wartości 5 277 861 252 zł,
- 33 556 rolnikom i rybakom o łącznej wartości 23 390 685 zł.

Do dnia 23 listopada 1998 r. uruchomiono procedury w odniesieniu do 712 kolejnych spółek.

2.1 Działania przygotowawcze MSP¹⁶

Proces nieodpłatnego udostępniania akcji i udziałów Skarbu Państwa na podstawie ustawy o kippp był nienależycie przygotowany i nadzorowany przez MSP. Przez ponad 2 miesiące od rozpoczęcia procedur z tym związanych (tj. od 8 kwietnia 1997 r.), nie istniała w MSP odrębna jednostka organizacyjna nadzorująca i koordynująca działania w tym zakresie. Czynności te, dotyczące wówczas ponad 500 spółek, wykonywało 6 pracowników Departamentu Prywatyzacji Spółek i Restrukturyzacji MSP. Na wniosek Dyrektora ww. Departamentu, który wskazywał na potrzebę utworzenia komórki koordynującej proces nieodpłatnego udostępniania akcji i udziałów oraz zwiększenia liczby osób zajmujących się tym procesem, w dniu 13 czerwca 1997 r. Minister Skarbu Państwa powołał Zespół ds. Nieodpłatnego Udostępnienia Akcji Uprawnionym Pracownikom, przekształcony później w Biuro ds. Udostępniania Akcji.

Nieprzygotowanie MSP do rozpoczęcia procedur nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów było powodem m.in. niezamieszczenia w prasie ogłoszeń wzywających uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze

¹⁵ Jest to liczba przybliżona ze względu na niedokładność i niekompletność tych danych w MSP (vide str. 49 niniejszej informacji).

¹⁶ Zadania związane z procedurą nieodpłatnego udostępniania akcji na podstawie ustawy o kippp wykonywał Zespół ds. Nieodpłatnego Udostępnienia Akcji Uprawnionym Pracownikom (od 13 czerwca 1997 r. do 21 stycznia 1998 r.), a następnie Biuro ds. Nieodpłatnego Udostępniania Akcji (od 22 stycznia 1998 r.)

nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów oraz zawierania z opóźnieniem umów ze spółkami o wykonanie związanych z tym procesem czynności technicznych.

Spośród 948 spółek, w których rozpoczęto proces nieodpłatnego udostępniania akcji lub udziałów, zarządy 918 spółek zawarły z MSP umowy o wykonanie czynności technicznych związanych z nieodpłatnym udostępnieniem akcji lub udziałów, w tym 11 spółek zastrzegło sobie zwrot kosztów ich realizacji, a pozostałe zobowiązały się do bezpłatnego realizowania umów.

Umowy określały zadania, jakie spółki miały wykonać, w tym:

- wezwanie w imieniu Ministra SP uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów,
- wykonanie czynności, do których spółki były zobowiązane na podstawie rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r.,
- przygotowanie dla wszystkich uprawnionych osób projektów umów nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów,
- dwukrotne ogłoszenie w imieniu Ministra SP o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji/udziałów.

2.2 Czynności techniczne związane z nieodpłatnym udostępnieniem akcji i udziałów

Zamieszczanie ogłoszeń prasowych

Spośród 91 spółek objętych badaniami, w 71 przypadkach (78 %) wystąpiły nieprawidłowości związane z zamieszczeniem ogłoszeń prasowych dotyczących procedur nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów.

Obowiązek zamieszczenia ww ogłoszeń należał, zgodnie z §3 i §8 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r., do Ministra SP. W przypadkach zawarcia z MSP umów o wykonanie czynności technicznych, obowiązki związane z zamieszczaniem ogłoszeń w imieniu Ministra SP spoczywały na spółkach.

- przez MSP W odniesieniu do 19 spółek Minister Skarbu Państwa nie zamieścił ogłoszeń prasowych, dotyczących nieodpłatnego udostępnienia akcji lub udziałów tych spółek. Dotyczyło to 9 spośród 30 spółek, które nie zawarły z MSP umów o wykonanie tych czynności oraz 10 spośród 61 spółek zbadanych podczas kontroli, które zawarły takie umowy po upływie terminów zamieszczenia odpowiednich ogłoszeń.

- *IBIS sp. z o.o. w Bydgoszczy, KPK sp. z o.o. w Białymstoku i Trans-Konspol sp. z o.o. w Nowym Sączu - nie zamieszczono żadnego z wymaganych ogłoszeń,*

- *FK „Ożarów” S.A. w Ożarowie Maz. - nie zamieszczono lokalnego ogłoszenia wzywającego do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji,*
- *PGK sp. z o.o. w Ustrzykach Doln. i „Cersanit-Krasnystaw” S.A. - nie zamieszczono lokalnych ogłoszeń wzywających do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji/udziałów oraz o przedłużeniu terminu składania oświadczeń,*
- *Energomontaż Zachód S.A. we Wrocławiu, „Fawag” S.A. w Lublinie, ZPZ „Lublin” sp. z o.o, IP Klucze S.A. i Słupskie Fabryki Mebli sp. z o.o. - nie zamieszczono lokalnych ogłoszeń o przedłużeniu terminu składania oświadczeń i pierwszych ogłoszeń o przystąpieniu do nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów,*
- *„EL-CORN” sp. z o.o. w Olsztynie, Cukrownia Łubna S.A. w Kazimierzy Wlk., ZHS S.A. w Łodzi, i „Poligaz - Gdańsk” sp. z o.o. - nie zamieszczono lokalnych ogłoszeń o przedłużeniu terminu składania oświadczeń,*
- *„Polanex” sp. z o.o. w Gnieźnie i Kalpo S.A. w Kaliszu - nie zamieszczono lokalnych ogłoszeń wzywających do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji/udziałów, o przedłużeniu terminu składania oświadczeń oraz pierwszych (lokalnych) i ponowionych (ogólnokrajowych i lokalnych) o przystąpieniu do nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów,*
- *Zakład Wapienniczy Wojcieszów sp. z o.o. - nie zamieszczono lokalnego ogłoszenia o przedłużeniu terminu składania oświadczeń oraz pierwszego i ponowionego o przystąpieniu do nieodpłatnego nabycia udziałów,*
- *„Praxair Polska” sp. z o.o. w Warszawie - nie zamieszczono pierwszego (lokalnego) i ponowionego ogłoszenia (ogólnokrajowego i lokalnego) o przystąpieniu do nieodpłatnego nabycia udziałów.*

Ze znaczną zwłoką zamieszczono ogłoszenia dotyczące 57 spółek, wzywające uprawnionych do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji lub udziałów. Dotyczyło to 22 spośród 30 spółek, które nie zawarły z MSP umów o wykonanie tych czynności oraz 35 spośród 61 spółek zbadanych podczas kontroli, które zawarły takie umowy po upływie terminów zamieszczenia odpowiednich ogłoszeń. W 10 przypadkach ogłoszenia te zamieszczono ponad 2 miesiące od daty 8 kwietnia 1997 r., po której Minister Skarbu Państwa był zobowiązany „niezwłocznie” to uczynić, a w 47 - ponad 1 miesiąc po tej dacie.

Nie zostały zamieszczone przez Ministra SP lub w jego imieniu przez spółkę w przepisowym terminie, określonym w rozporządzeniu Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r., ogłoszenia o przystąpieniu do nieodpłatnego zbycia akcji lub udziałów 8 spółek (Polfa S.A. w Krakowie, Krakowskie Zakłady Garbarskie S.A., Zakłady Futrzarskie Kurów S.A., „Szczecin - Skolwin” S.A., Impexmetal S.A., Lubuska Wytwórnia Win sp. z o.o. w Zielonej Górze, „Bison-Biał” S.A. w Białymstoku, „Agryf” sp. z o.o. w Szczecinie), w których

udostępnienie pierwszych akcji/udziałów na zasadach ogólnych nastąpiło w okresie od 8 kwietnia do 30 października 1997 r. Ogłoszenia te należało zamieścić w dniu zbycia akcji/udziałów danej spółki na zasadach ogólnych. Minister SP zamieścił natomiast wspólne ogłoszenie w dniu 31 października 1997 r. Negatywnym skutkiem takich działań było bezpodstawne przedłużenie stażu pracy uprawnionych pracowników ww. spółek o okres od 1 do 6 miesięcy (staż winien być liczony do dnia ukazania się ww. ogłoszenia).

Nie wszystkie spółki zostały poinformowane przez MSP o zamieszczeniu przez MSP ogłoszeń z 15 września 1997 r. w dzienniku „Życie” o przedłużeniu terminu składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji lub udziałów oraz z 31 października 1997 r. w dzienniku „Rzeczpospolita” o przystąpieniu do nieodpłatnego ich zbycia; wskutek tego spośród 59 zbadanych spółek:

- w siedzibach 6 spółek (*Goleniowskie Fabryki Mebli sp. z o.o.*, „*Zwoltex*” S.A. w *Zduńskiej Woli*, *IBIS sp. z o.o.* w *Bydgoszczy*, „*Herbapol-Gdańsk*” sp. z o.o., *Komunalne Przedsiębiorstwo Komunikacyjne sp. z o.o.* w *Białymstoku*, *Zakład Wapienniczy sp. z o.o.*) nie wywieszono treści tych ogłoszeń, mimo takiego obowiązku wynikającego z § 3 ww. rozporządzenia,
- zarządy 15 spółek: „*Biawar*” sp. z o.o. w *Białymstoku* *PBK S.A.* w *Warszawie*, „*Janikosoda*” S.A. w *Janikowie*, *ZM „Silesia” S.A.* w *Katowicach*, *Polfa S.A.* w *Krakowie*, *Krakowskie Zakłady Garbarskie*, *Zakłady Futrzarskie Kurów S.A.*, *Polesie S.A.* w *Orchówku*, *WSK PZL-Świdnik S.A.*, „*Szczecin-Skolwin*” S.A., *Huta Szczec S.A.*, *Impexmetal S.A.*, „*Agryf*” sp. z o.o. w *Szczecinie*, „*Zwoltex*” S.A. w *Zduńskiej Woli*, „*Cersanit-Krasnystaw S.A.*¹⁷ zamieściły w innych terminach ogłoszenie analogiczne do ogłoszenia z 31 października 1997 r. (zamieszczenie przez spółki tych ogłoszeń wynikało z zawartych przez nie umów z MSP), co spowodowało podanie do publicznej wiadomości sprzecznych informacji dotyczących dalszych terminów związanych z nieodpłatnym udostępnieniem akcji ww. spółek.

Według wyjaśnień MSP nie zamieszczano indywidualnych ogłoszeń dotyczących udostępnienia akcji w niektórych spółkach z uwagi na skalę zjawiska obejmującego swym zasięgiem ponad 1000 spółek, natomiast zamieszczano ogłoszenia wzywające osoby spełniające kryteria do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji/udziałów w spółkach, które kwalifikowały się do udostępnienia swoich akcji/udziałów.

- przez spółki

W 33 spółkach spośród 71 zbadanych (tj. 46%) stwierdzono 36 przypadków nieprawidłowości

¹⁷ Ustalenia dot. Spółki „Cersanit-Krasnystaw” S.A. zostały dokonane w ramach kontroli przeprowadzonej przez Departament Kontroli Doraźnych NIK.

popelnionych przez zarządy spółek, związanych z zamieszczeniem ogłoszeń. Polegały one na:

- nie zamieszczeniu ogłoszeń prasowych, których opublikowanie było obowiązkiem wynikającym z umów zawartych z MSP.
 - *Zakłady Przemysłu Ziemniaczanego „Lublin” sp. z o.o. nie zamieściły ogłoszenia w dzienniku lokalnym o przedłużeniu terminu składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia udziałów do 8.10.97 r. oraz pierwszego ogłoszenia o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji uprawnionym pracownikom.*
 - *„Fawag” S.A. w Lublinie nie zamieścił w dzienniku lokalnym pierwszego ogłoszenia o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji uprawnionym pracownikom.*
 - *„Polanex” sp. z o.o. w Gnieźnie nie zamieściła ogłoszenia w dzienniku o zasięgu ogólnokrajowym o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania udziałów uprawnionym pracownikom (pierwszego i ponowionego) oraz przedłużeniu terminu składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia udziałów do 8 października 1997 r.*
 - *spółki Eltra S.A. w Bydgoszczy, „Janikosoda” S.A. w Janikowie, „Towimor” S.A. w Toruniu, „Montin” S.A. w Krakowie, „Mięstar” S.A. w Tarnowie, „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o., „Zwoltex” S.A. w Zduńskiej Woli nie zamieściły w dzienniku lokalnym ogłoszenia o przedłużeniu terminu składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia udziałów do 8.10.97 r.*
 - *spółki Krakowskie Zakłady Garbarskie S.A., Goleniowskie Fabryki Mebli sp. z o.o. „Famabud” sp. z o.o. w Szczecinie nie ponowiły ogłoszeń w prasie ogólnokrajowej i w dziennikach lokalnych o przystąpieniu do nieodpłatnego zbycia akcji/udziałów. Z wyjaśnień zarządu Spółki „Famabud” wynikało, że wszystkich zainteresowanych zawiadomiono listownie o terminie podpisywania umów.*
- zamieszczeniu ogłoszeń o przystąpieniu do nieodpłatnego zbycia akcji/udziałów z opóźnieniem.
 - *„Janikosoda” S.A. w Janikowie zamieściła ponowione ogłoszenie ponad 1 tydzień po rozpoczęciu zbywania akcji.*
 - *Zakłady Futrzarskie „Kurów” S.A. zamieściły pierwsze ogłoszenie w dniu 15 grudnia 1997 r., tj. ponad 5 miesięcy po terminie (dacie zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych).*
- zamieszczeniu ogłoszeń nie zawierających wszystkich elementów wymaganych § 3 i 8 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r.
 - *Ogłoszenia wzywające uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji/udziałów FK „Ożarów” S.A. w*

Ożarów Maz. i „Poligaz-Gdańsk” sp. z o.o. nie zawierały pouczenia o obowiązku dołączenia do oświadczenia zaświadczenia o okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym do dnia jego komercjalizacji, a ogłoszenie dotyczące „Młynów Warszawskich” sp. z o.o. dodatkowo także informacji o terminie i miejscu wywieszenia listy uprawnionych oraz sposobie składania reklamacji.

- *Ogłoszenie o przystąpieniu do zbycia udziałów „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o. nie zawierało informacji o terminie wywieszenia ostatecznej listy uprawnionych,*
- *Ogłoszenia o przystąpieniu do zbycia akcji ZM „Silesia” S.A. w Katowicach i Krakowskich Zakładów Garbarskich S.A. nie zawierały informacji o miejscu i terminie wywieszenia ostatecznej listy uprawnionych oraz miejscu i terminie składania przez uprawnionych zaświadczeń o okresie zatrudnienia w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji,*
- *Ogłoszenie o przystąpieniu do zbycia akcji „Mięstar” S.A. w Tarnowie nie określało ogólnej liczby akcji udostępnianych uprawnionym,*
- *Ogłoszenie o przystąpieniu do zbycia akcji Zakładów Futrzarskich „Kurów” S.A. zawierało błędną informację o terminie wygaśnięcia prawa do nieodpłatnego nabycia akcji spółki.*

Powyższe nieprawidłowości tłumaczone były przez zarządy spółek m.in.:

- powszechną dostępnością do informacji o przedłużeniu terminu składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji/udziałów w środkach masowego przekazu i w związku z tym brakiem celowości zamieszczania ogłoszeń w tej sprawie,
- wydawaniem zaświadczeń o okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym przez spółki z własnej inicjatywy, w związku z czym ogłoszenia nie zawierały pouczenia o obowiązku dołączenia tych oświadczenia.

Z wyjaśnień MSP wynikało natomiast, że w przypadku spółek powstałych po wejściu w życie ustawy o kippp, w większości przypadków, treść ogłoszeń była konsultowana, a następnie BUA zobowiązywało spółki do przesyłania treści ogłoszeń do akceptacji przed ich opublikowaniem.

***Ustalenie wartości
akcji/udziałów
przeznaczonych do
nieodpłatnego
udostępnienia***

udostępnianych akcji, która została następnie zatwierdzona przez MSP. Skutkowało to nieodpłatnym zbyciem akcji Skarbu Państwa w ilości mniejszej niż określały to przepisy ustawy o kippp.

Zarządy spółek właściwie określały wartość akcji lub udziałów przeznaczonych do nieodpłatnego udostępnienia. Wystąpił jednak przypadek, niezgodny z przepisami ustawy o kippp, ustalenia wartości

- *Zarząd „Energomontażu - Zachód” S.A. we Wrocławiu przyjął za podstawę wyliczenia puli 15 % akcji dla uprawnionych pracowników spółki kapitał*

akcyjny stanowiący własność Skarbu Państwa po dokonaniu konwersji długu na akcje, nie uwzględniając art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, obowiązującej od 8 lipca 1997 r.¹⁸, zgodnie z którym uprawnieni pracownicy powinni otrzymać do 15% akcji „według stanu z dnia objęcia przez Skarb Państwa”.

Kapitał akcyjny przed udostępnieniem akcji na zasadach ogólnych wynosił 4 200 000 zł, a spółka przyjęła do wyliczenia wartości akcji udostępnianych uprawnionym pracownikom kapitał akcyjny w wysokości 1 746 620 zł. Wskutek tego uprawnieni pracownicy otrzymali 18 401 akcji (o łącznej wartości 368 tys. zł) mniej, niż wynikało to z art. 20 ust. 8 ustawy o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz art. 63 ust. 2 ustawy o kipp.

Według wyjaśnień MSP, spółka dokonała obliczenia puli akcji dla pracowników w oparciu o opinię Departamentu Prawnego z 21 maja 1997 r., którą opracowano przed nowelizacją ustawy o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków.

W 15 spółkach przyjęto niewłaściwe dane do wyliczenia wartości akcji/udziałów dla uprawnionych pracowników, nie skutkowało to jednak niezgodnym z przepisami ustaleniem tej wartości.

- *Petrochemia S.A. w Płocku, Stomil S.A. w Olsztynie, „Załem” S.A. w Szczecinie, ZM „Mięstar” S.A. w Tarnowie, „Pilkington Sandoglass” sp. z o.o. w Sandomierzu, Hodowla Buraka Cukrowego S.A. w Ostrowcu Św., „Szczecin-Skolwin” S.A., „Montin” S.A. w Krakowie, „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o., Łódzka Wytwórnia Papierosów S.A., Farel Mazury sp. z o.o. w Kętrzynie, „PAGED Sklejka Morąg Mazury” S.A., PBHiR Energopol 7 S.A. w Poznaniu, Polpled sp. z o.o. w Białymstoku, Rafineria Czechowice S.A. nieprawidłowo przyjęły wartość średniego wynagrodzenia, stanowiącego podstawę do wyliczenia wartości akcji/udziałów do nieodpłatnego udostępnienia (nie zastosowano przepisu art. 63 ust. 6 ustawy o kipp stanowiącego, że w spółkach sprywatyzowanych przed wejściem w życie ww. ustawy średnią wynagrodzeń miesięcznych oblicza się z okresu 6 miesięcy poprzedzających datę upływu terminu składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji lub udziałów).*

**Określenie
liczby
uprawnionych**

Listy pracowników uprawnionych do otrzymania nieodpłatnych akcji/udziałów były sporządzane na podstawie oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów oraz zaświadczeń o okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym przed jego komercjalizacją, składanych przez zainteresowanych. W 22 spółkach spośród 53 zbadanych w tym zakresie (42 %)

¹⁸ Dz. U. nr 97, poz. 603

stwierdzono nieprawidłowości w realizacji obowiązków, wynikających z § 6 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r. (w odniesieniu do pracowników) oraz z § 2 rozporządzenia Ministra RiGŻ z 24 kwietnia 1997 r. (w odniesieniu do rolników lub rybaków). Polegały one na nierzetelnym weryfikowaniu przyjmowanych przez spółki oświadczeń pracowników o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów, nieterminowym wydawaniu zaświadczeń o zatrudnieniu uprawnionych w przedsiębiorstwie państwowym i spółce, błędnym wyliczaniu stażu pracy, nieweryfikowaniu danych dotyczących wartości surowców dostarczanych przez rolników, niezamieszczaniu na listach uprawnionych wszystkich wymaganych przepisami danych.

- *2 spółki („Skawa” S.A. w Wadowicach i „Paged” - Sklejka Morąg Mazury S.A.) nie wywiesiły w swych siedzibach list uprawnionych po upływie terminu składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji. Listy zostały wywieszone w lipcu 1997 r., a termin składania oświadczeń upłynął w dniu 8 października 1997 r.*
- *Petrochemia S.A. na podstawie oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji spółki, złożonych przez spadkobierców, zakwalifikowała na listę uprawnionych 2 osoby zmarłe. Ostatecznie spadkobiercy ci nie nabyli akcji, jednak przekazanych pierwotnie dla nich akcji (1 037 sztuk o łącznej wartości 10 370 zł) nie rozdysponowano wśród uprawnionych pracowników wskutek upływu terminu, z którym wygasło prawo do nabycia akcji.*
- *Kombinat Cementowo-Wapienniczy „Kujawy” S.A. w Bielawach wystawił 1 osobie zaświadczenie o zatrudnieniu w przedsiębiorstwie, nie uwzględniając w nim okresu urlopu wychowawczego (spowodowało to zakwalifikowanie tej osoby do niższej grupy uprawnionych i w konsekwencji pozbawienie jej 54 akcji o łącznej wartości 540 zł).*
- *W zaświadczeniach wystawionych 2 pracownikom „Eltry” S.A. w Bydgoszczy błędnie obliczono staż pracy, co skutkowało zakwalifikowaniem ich do niższych grup i pozbawieniem łącznie 220 akcji o wartości 220 zł.*
- *Na liście uprawnionych „Towimor” S.A. w Toruniu nie umieszczono 7 osób, które złożyły oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji spółki i były uprawnionymi pracownikami w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy o kippp. Osoby te były uprawnione do nabycia 815 akcji o łącznej wartości 8 150 zł. Zarząd spółki wypłacił 4 spośród tych osób odszkodowania w wysokości wartości nominalnej należnych im akcji (łącznie 5 710 zł).*
- *Spółka „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o. przyjęła niezgodny z § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z 24 kwietnia 1997 r. okres dostarczenia przez rolników, do przedsiębiorstwa państwowego, surowców od 1 stycznia 1992 r. do 31 grudnia 1996 r., podczas gdy przyjąć należało okres 5 lat przed wykreśleniem przedsiębiorstwa państwowego z rejestru, czyli od 5 czerwca 1992 r. do 4 czerwca 1997 r.*

- *W spółce „Mięstar” S.A. w Tarnowie spośród 135 rolników, których dotyczyły badania kontrolne, 44 bezpodstawnie przyznano uprawnienia do nabycia akcji, mimo, że nie spełniali oni kryteriów określonych w § 1 ust. 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z 24 kwietnia 1997 r. (39 rolników nie przedłożyło dokumentacji stwierdzającej dostawy surowców do spółki i ich wartość, a 5 podało wartość dostarczonego surowca w kwocie mniejszej od określonej w ww. rozporządzeniu). W wyniku tego rolnicy ci otrzymali bezpodstawnie po 65 akcji każdy, o łącznej wartości 28 600 zł.*
- *W Zakładach Przemysłu Tytoniowego w Krakowie S.A. 2 rolników (na 53, których dokumentację skontrolowano) nie podpisało oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji spółki, a 1 nie załączył dokumentacji stwierdzającej dostawy surowców do spółki oraz ich wartości. Rolnikom tym bezpodstawnie udostępniono łącznie 168 akcji o wartości 1 680 zł.*
- *W 3 spółkach przyjęto i zaakceptowano złożone bez daty 1340 oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów (Impexmetal S.A. w Warszawie - 34, Biawar sp. z o.o. w Białymstoku - 40, „Skawa” S.A. w Wadowicach - 1 266).*
- *W spółce Młyny Warszawskie sp. z o.o. spośród 431 oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia udziałów, do 315 nie dołączono zaświadczeń dotyczących okresu zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym do dnia jego komercjalizacji, wbrew § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r.*

Ponadto 3 rolników nie załączyło do oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia udziałów dokumentacji, która zgodnie z § 1 ust. 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z 24 kwietnia 1997 r. upoważniałaby do zakwalifikowania ich na listę uprawnionych, a mimo to zostali na niej umieszczeni (udziałów nie nabyli, ponieważ nie rozpoczęto podpisywania umów nieodpłatnego zbycia udziałów spółki rolnikom w związku z wygaśnięciem prawa do ich nabycia).

- *Zarząd Zakładów Futrzarskich „Kurów” S.A. bezpodstawnie zaliczył 7 osób do uprawnionych, z którymi stosunek pracy nawiązany został przez spółkę powstałą w wyniku komercjalizacji w dniu wykreślenia z rejestru skomercjalizowanego przedsiębiorstwa państwowego mimo, że uprawnionym, w rozumieniu art. 2 pkt 5a ustawy kipp, jest osoba będąca w tym dniu pracownikiem przedsiębiorstwa państwowego. Skutkiem powyższego było bezpodstawne udostępnienie ww. osobom 197 akcji o łącznej wartości 1 970 zł.*
- *Listy uprawnionych, sporządzone w 8 spółkach nie zawierały wszystkich elementów, wymaganych § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r., a mianowicie informacji o sposobie wnoszenia i rozpatrzenia reklamacji (np. Spedpol sp. z o.o. w Warszawie, ZM „Silesia” S.A. w Katowicach), okresów zatrudnienia poszczególnych pracowników w przedsiębiorstwie państwowym (np. „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o.), ogólnej*

liczby uprawnionych pracowników oraz liczby wyodrębnionych grup uprawnionych (np. „Tomtex” S.A. w Tomaszowie Maz.).

- *Lista uprawnionych „Rafamet” S.A. w Kuźni Raciborskiej nie zawierała żadnego z elementów, określonych w ww. rozporządzeniu, poza okresem zatrudnienia poszczególnych pracowników.*

Z wyjaśnień zarządów spółek oraz MSP wynika, że przyczyną ww. nieprawidłowości było zaniedbanie weryfikowania przez spółki danych, przedstawianych przez rolników (z powodu „braku ludzi i dokumentów”), a przez MSP - dokumentów sporządzonych przez spółki.

Określenie liczby akcji przypadających na poszczególne grupy uprawnionych

Liczba akcji/udziałów, przypadająca na poszczególne grupy uprawnionych pracowników, była ustalana przez działające w spółkach związki zawodowe w porozumieniu z zarządami spółek. Realizację tego obowiązku w większości spółek NIK ocenia pozytywnie. W 4

spośród 54 zbadanych przypadków (7 %) stwierdzono uchybienia, naruszające postanowienia § 5 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r.

- *Porozumienie, zawarte przez związki zawodowe, działające w „BIAWAR” sp. z o.o. w Białymstoku stanowiło, że pozostałe - po przyporządkowaniu do poszczególnych grup uprawnionych - 22 udziały o łącznej wartości 1 100 zł (różnica powstała wskutek zachowania podzielności liczby udziałów przez liczbę osób w grupie) zostaną przydzielone członkom prezydium rady pracowniczej oraz dyrekcji byłego przedsiębiorstwa państwowego. Uzasadniono to tym, że „osoby te doprowadziły do przekształcenia przedsiębiorstwa”. Była to regulacja niezgodna z art. 36 ust. 4 ustawy o kippa oraz § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r. Przepisy te przyjmują jako jedyne kryterium przydziału odpowiedniej liczby akcji lub udziałów staż pracy w przedsiębiorstwie państwowym i powstałej w wyniku jego komercjalizacji spółki oraz określają, że uprawnieni pracownicy nabywają nieodpłatnie akcje/udziały w równej liczbie w ramach grupy wyodrębnionej ze względu na okres zatrudnienia,.*
- *W Łódzkiej Wytwórni Papierosów S.A. wyodrębniono, na podstawie porozumienia zawartego przez związki zawodowe działające w spółce, rezerwę 1 238 akcji w celu zabezpieczenia ewentualnych roszczeń uprawnionych w toku procedury reklamacyjnej. Rezerwa ta nie została jednak rozdysponowana, a uprawnieni pracownicy zostali pozbawieni w ten sposób możliwości nabycia tych akcji, których łączna wartość nominalna wynosiła 12 380 zł.*

Należy zauważyć, że inne spółki (np. WSK PZL-Świdnik S.A., „Tomtex” S.A. w Tomaszowie Maz.), które stworzyły rezerwę akcji na wypadek roszczeń, określiły sposób ich rozdysponowania w przypadku, gdyby nie zostały one przydzielone w toku rozpatrywania reklamacji.

- *W „Poligaz-Gdańsk” sp. z o.o. i „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o. porozumienia związków zawodowych wyodrębniły, niezgodnie z § 5 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r., dodatkową grupę uprawnionych emerytów i rencistów (wszyscy otrzymać mieli taką samą liczbę udziałów bez względu na okres zatrudnienia w przedsiębiorstwie). Wada ta została usunięta w obu przypadkach w wyniku zakwestionowania takiego rozwiązania przez MSP.*

Sporządzenie ostatecznej listy uprawnionych

Ostateczne listy uprawnionych pracowników, sporządzone na podstawie § 8 ust. 2 pkt 30 oraz § 9 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r., uzupełniane były w

stosunku do wcześniej ustalonych list uprawnionych m.in. o okres zatrudnienia uprawnionych w spółce powstałej w wyniku prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego oraz podział uprawnionych na grupy i liczbę akcji/udziałów na każdą z nich przypadających.

Spółki nie wywiązały się należycie z obowiązku sporządzenia i opublikowania ostatecznej listy uprawnionych. W 31 przypadkach spośród 61 analizowanych (51 %) wystąpiły nieprawidłowości, polegające w szczególności na kwalifikowaniu uprawnionych do grup niezgodnie z ustalonym okresem zatrudnienia, niezamieszczeniu na liście niektórych danych wymaganych przepisami oraz nieterminowym publikowaniu listy. W 10 spółkach błędy przy sporządzaniu ostatecznych list uprawnionych, spowodowały udostępnienie akcji/udziałów z naruszeniem prawa.

- *W spółce „Eltra” S.A. w Bydgoszczy 6 pracowników błędnie zakwalifikowano do grup uprawnionych (3 osoby zostały przyporządkowane do grupy niższej, niż wynikało to z ich udokumentowanego stażu pracy i wskutek tego otrzymały łącznie 250 akcji mniej, a 3 osoby zostały przypisane do grupy wyższej i otrzymały bezpodstawnie 190 akcji więcej),*
- *W spółce „Towimor” S.A. w Toruniu 2 pracowników błędnie zakwalifikowano do grup uprawnionych (1 osoba została zaliczona do grupy niższej, niż wynikało to z udokumentowanego stażu pracy, wskutek czego otrzymała 82 akcje o łącznej wartości 820 zł mniej, a druga - do grupy wyższej, w związku z czym otrzymała bezpodstawnie o 43 akcje o łącznej wartości 430 zł),*

Ponadto zakwalifikowano na ostateczną listę 2 osoby, które nie złożyły oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji.

- *W Zakładach Futrzarskich „Kurów” S.A. 1 uprawniony pracownik został zakwalifikowany do grupy niższej, niż wynikało to z udokumentowanego stażu pracy i wskutek tego otrzymał o 140 akcji mniej o łącznej wartości 140 zł,*
- *W spółce „Janikosoda” S.A. w Janikowie 1 uprawnionego pracownika zakwalifikowano do grupy wyższej, niż wynikało to z udokumentowanego stażu pracy, w związku z czym otrzymał bezpodstawnie 146 akcji (o łącznej wartości 1 460 zł.*

Na ostatecznej liście uprawnionych, wywieszanej w dniu 20 listopada 1997 r., nie umieszczono natomiast 12 uprawnionych pracowników, którzy po złożeniu oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji zmarli. W wyniku informacji, że osoby te powinny znaleźć się na liście, przekazanej spółce przez MSP dopiero w dniu 27 stycznia 1998 r., błąd ten został naprawiony,

- *W WSK PZL-Świdnik S.A. 1 uprawniony pracownik został zakwalifikowany do grupy wyższej, niż wynikało to z udokumentowanego stażu pracy i wskutek tego otrzymał bezpodstawnie 5 akcji więcej o łącznej wartości nominalnej 50 zł.*

Na ostatecznej liście umieszczono ponadto 2 osoby, które oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji spółki, złożyły dopiero w dniu 20 października 1997 r., czyli po upływie ustawowego terminu (8 października 1997 r.). Art. 38 ustawy o kippu stanowi, że niezłożenie oświadczenia w powyższym terminie powoduje utratę prawa do nieodpłatnego nabycia akcji,

- *W „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o. nie umieszczono na ostatecznej liście uprawnionych 1 osoby, która spełniła wszystkie wymogi i była zakwalifikowana jako uprawniona na liście sporządzonej w dniu 22 października 1997 r. Wskutek tego została ona pozbawiona możliwości nabycia 4 udziałów o łącznej wartości 400 zł,*

W spółce tej liczono błędnie okresy zatrudnienia: zamiast do dnia 31 października 1997 r., tj. daty ukazania się ogłoszenia Ministra SP o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania udziałów (zgodnie z § 9 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r) błędnie przyjęto okres do 31 grudnia 1997 r. Konsekwencją powyższego było zakwalifikowanie 6 uprawnionych o jedną grupę niżej i udostępnienie im łącznie o 6 udziałów (o wartości 600 zł) mniej. Zarząd spółki wyjaśnił, że MSP nie poinformowało spółki o ww. ogłoszeniu i spółka nie знаła daty jego zamieszczenia.

Ponadto spółka, przy akceptacji Delegatury MSP w Gdańsku, z ostatecznej listy wykreśliła 3 osoby, które po złożeniu oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji zmarły. Wskutek tego uniemożliwiono potencjalnym spadkobiercom zmarłych ubieganie się o udziały w łącznej liczbie 12 o wartości 1 200 zł.

Ostateczna lista uprawnionych została sporządzona niezgodnie z art. 36 ust. 4 ustawy o kippu oraz §2 ust. 1 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r., bowiem byłych pracowników przedsiębiorstwa, uprawnionych do nieodpłatnego nabycia udziałów, zakwalifikowano do nie przewidzianej przepisami VIII grupy i przydzielono im po 1 udziale bez względu na staż pracy. Błąd ten został następnie skorygowany poprzez sporządzenie listy na wniosek MSP zgodnie z obowiązującym prawem,

- *Na ostatecznej liście uprawnionych pracowników Huty Szczecin S.A. umieszczono 3 osoby, które nie znajdowały się na wcześniejszej liście uprawnionych. Osoby te złożyły w terminie oświadczenia o zamiarze*

nieodpłatnego nabycia akcji, jednak nie składały reklamacji z powodu nieumieszczenia ich na wcześniej publikowanych listach uprawnionych,

- Na ostatecznej liście uprawnionych pracowników „Polesie” S.A. w Orchówku umieszczono 1 osobę, która nie znajdowała się na wcześniejszej liście uprawnionych i nie złożyła w związku z powyższym reklamacji. Ostatecznie nabyła ona 17 akcji spółki o łącznej wartości 170 zł.*
- 2 uprawnionych pracowników „Petrochemii” S.A. umieszczono na ostatecznej liście 2-krotnie. W związku z tym przeznaczono dla nich również dwukrotnie większą ilość akcji. Ostatecznie otrzymali oni właściwą ilość akcji, jednak w wyniku tej nieprawidłowości nie rozdysponowano pomiędzy uprawnionych 483 akcje spółki o łącznej wartości 4 830 zł,*

W Spółce tej nie dokonano przesunięcia 1 uprawnionego do wyższej grupy uprawnionych (z VI do VII) mimo zaliczenia mu w toku postępowania reklamacyjnego 27-letniego (zamiast 18-letniego) stażu pracy. Ww. uprawniony nie złożył ponownie reklamacji, jednak wskutek jego wniosku z 10 stycznia 1998 r., poza trybem reklamacyjnym, udostępniono mu ilość akcji należnych uprawnionym z VII grupy o 260 akcji więcej.

- W Zakładach Przemysłu Ziemniaczanego „Lublin” sp. z o.o. 4 osobom odliczono od stażu pracy okresy urlopów bezpłatnych. W przypadku 2 osób skutkowało to przesunięciem do niższej grupy uprawnionych i nabyciem po 2 udziały mniej o łącznej wartości 400 zł. Według wyjaśnień MSP, odliczenie uprawnionym od stażu pracy okresów urlopów bezpłatnych było niezgodne ze stanowiskiem Departamentu Prawnego MSP,*
- W Zwoltex S.A. w Zduńskiej Woli niewłaściwie liczono okres zatrudnienia w spółce, o którym mowa w § 9 ust. 1 pkt 2) rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r. W wyjaśnieniach zarząd spółki stwierdził, że nie posiadając informacji z MSP o terminie zamieszczenia przez Ministra SP ogłoszenia o przystąpieniu do nieodpłatnego zbycia akcji, liczył uprawnionym staż pracy do dnia 8 października 1997 r. zamiast do daty ww. ogłoszenia, tj. 31 października 1997 r.,*
- W „Spedpol” sp. z o.o. nie sporządzono ostatecznej listy uprawnionych, traktując jako ostateczną, listę sporządzoną w dniu 22 października 1997 r. (była to lista, o której mówi § 6 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r., sporządzona ponownie w związku z nowelizacją ustawy o kipp dotyczącą m.in. wydłużenia terminu składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia udziałów).*

Lista z 22 października nie spełniała wymogów listy ostatecznej, bowiem nie zawierała informacji o okresach zatrudnienia uprawnionych w spółce,

- W 13 spółkach ostateczne listy uprawnionych wywieszono z opóźnieniem w stosunku do terminu określonego w ogłoszeniu Ministra SP z 31 października 1997 r. o przystąpieniu do nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów spółek, tj. 20 listopada 1997 r. (np. Huta Szczecin S.A. wywiesiła ogłoszenie w dniu*

5 lutego 1998 r., czyli ponad 2 miesiące po terminie określonym w ogłoszeniu; „Polfa” S.A. w Krakowie - 24 stycznia 1998 r., czyli 2 miesiące po terminie; „Energomontaż-Zachód” S.A. we Wrocławiu - 18 lutego 1998 r., czyli z 3-miesięcznym opóźnieniem; „Towimor” S.A. w Toruniu - 16 marca 1998 r., czyli z blisko 4-miesięcznym opóźnieniem),

- Ostateczne listy uprawnionych w 13 spośród skontrolowanych spółek nie zawierały wszystkich elementów, określonych w § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r., np.:
 - danych o łącznej liczbie uprawnionych i łącznej liczbie udostępnianych akcji/udziałów (Zakłady Futrzarskie „Kurów” S.A.)
 - liczby uprawnionych zaliczonych do poszczególnych grup i liczby akcji przypadających na 1 uprawnionego w grupie (ZM „Silesia” S.A. w Katowicach, Rafineria Czechowice S.A.),
 - okresów zatrudnienia poszczególnych uprawnionych w przedsiębiorstwie państwowym i spółce (Montin S.A. w Krakowie),
 - określenia grupy, do której zaliczony został każdy uprawniony (Słupskie Fabryki Mebli sp. z o.o.)

Stwierdzone przez kontrolę nieprawidłowości wyjaśniane były przez zarządy spółek przede wszystkim nadmiernym obciążeniem pracą oraz brakiem odpowiednich informacji z MSP.

Postępowanie reklamacyjne

Procedura reklamacyjna w ramach procedury nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów odbywała się dwukrotnie, tj.:

- po sporządzeniu listy uprawnionych na podstawie § 6 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r.,
- po sporządzeniu na podstawie § 6 ww. rozporządzenia ostatecznej listy uprawnionych.

Reklamacje były w większości rozpatrywane właściwie pod względem merytorycznym, natomiast występowały błędy polegające na: uwzględnianiu reklamacji posiadających wady formalne, niezachowaniu pisemnej formy reklamacji oraz przekroczeniu 14 - dniowego terminu przy rozpatrywaniu tych reklamacji. Nieprawidłowości stwierdzono w 17 spółkach spośród 50 skontrolowanych w tym zakresie.

- Zarząd spółki „Janikosoda” S.A. w Janikowie uwzględnił reklamację złożoną 14 dni po upływie wymaganego terminu i rozpatrzył ją pozytywnie, wskutek czego uprawniony zakwalifikowany został do wyższej grupy, w związku z tym otrzymał 56 akcji więcej (o łącznej wartości 560 zł),
- Zarząd spółki „Kujawy” S.A. w Bielawach uwzględnił i pozytywnie rozpatrzył 4 reklamacje złożone ustnie, tj. niezgodnie z § 7 ust. 2 rozporządzenia Ministra

SP z 3 kwietnia 1997 r. W wyniku tego udostępniono 4 osobom, niezgodnie z przepisami, 460 akcji o łącznej wartości 4 600 zł,

Spośród ww. reklamacji jedna nie kwalifikowała się do jej uznania także pod względem merytorycznym. Komisja rozpatrująca reklamację osoby, mającej w przedsiębiorstwie staż pracy przed przejściem na rentę, wynoszący 9 lat, 7 miesięcy i 28 dni, uznała, że do minimalnego - wymaganego art. 2 ust. 5 pkt c) ustawy o kipp - okresu zatrudnienia (10 lat) „w pewnym sensie można doliczyć lata działalności kombatanckiej”. Było to działanie pozbawione podstaw prawnych, jako że jedynym kryterium uznania za uprawnionego do nieodpłatnego nabycia akcji jest okres zatrudnienia w przedsiębiorstwie,

- *W Cukrowni Łubna S.A. w Kazimierzy Wlk.:*
 - *skład komisji, powołanej przez spółkę do rozpatrzenia reklamacji rolników, nie odpowiadał wymogom § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra RiGŻ z 24 kwietnia 1997 r., bowiem uczestniczył w niej przedstawiciel związków pracowniczych działających w spółce, natomiast brak było przedstawiciela terenowo właściwej izby rolniczej,*
 - *3 spośród 6 reklamacji złożonych przez pracowników oraz 26 spośród 125, złożonych przez rolników, rozpatrzono po terminach określonych odpowiednio w: § 7 ust. 2 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r. oraz § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z 24 kwietnia 1997 r.,*
 - *uwzględniono reklamację osoby, która nie złożyła w ustawowym terminie oświadczenia o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji spółki, uznając za podstawę swej decyzji brak możliwości terminowego złożenia oświadczenia z powodu przebywania w areszcie,*
- *Zarząd spółki „Hanka” S.A. w Siemianowicach Śl. uwzględniła i pozytywnie rozpatrzyła 6 reklamacji złożonych w formie ustnej, a więc niezgodnej z § 7 ust. 2 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r.*

W ZM „Silesia” S.A. rozpatrywanie wszystkich 6 reklamacji nie miało formy pisemnej.

- *Zarząd spółki „BISON-BIAL” S.A. w Białymstoku spośród 12 zgłoszonych reklamacji, w 7 przypadkach przekroczył 14-dniowy termin ich rozpatrzenia.*
- *Komisja rozpatrująca w Zakładach Przemysłu Tytoniowego w Krakowie S.A., reklamacje złożone przez rolników podejmowała niekonsekwentne rozstrzygnięcia, podejmując odmienne decyzje mimo analogicznego stanu faktycznego:*
 - *3 reklamacje rozpatrzono negatywnie a 1 - pozytywnie, w sytuacji dostarczania przez rolników surowców przez pośredników, którzy nie byli kontrahentami spółki,*

- *podobnie odmienne rozstrzygnięcia dotyczyły 2 rolników, którzy nie figurowali w bazie danych plantatorów spółki i nie złożyli zaświadczeń z urzędu gminy o prowadzeniu gospodarstwa rolnego,*
- *Wszystkie wniesione i rozpatrzone reklamacje pracowników WSK PZL-Świdnik S.A. nie posiadały daty wpływu, a 44 reklamacje (na 56 złożonych) nie posiadały dat sporządzenia. W 7 przypadkach brakowało nawet podpisów osób składających reklamacje.*

2.3 Zawieranie przez MSP umów nieodpłatnego zbycia akcji i udziałów oraz wykonywanie zadań związanych z ogólnym nadzorem nad przebiegiem procesu udostępniania akcji/udziałów

Weryfikacja dokumentacji sporządzonej w spółkach

Biuro ds. Udostępniania Akcji MSP w przypadku wszystkich skontrolowanych spółek weryfikowało dane zawarte w "Informacji o liczbie akcji udostępnianych na podstawie

ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych", dotyczące ilości i wartości akcji/udziałów udostępnianych uprawnionym. Dane te po wypełnieniu przez spółki zwracane były do BUA, a następnie po potwierdzeniu wyliczeń ponownie przesyłane spółkom.

Poza tym MSP nie weryfikowało sporządzanej przez spółki dokumentacji oraz nie żądało jej uzupełnienia w przypadku braku np. harmonogramów czynności spółek, oświadczeń zarządów spółek o prawidłowości danych zawartych w umowach nieodpłatnego nabycia akcji, ostatecznych list uprawnionych, porozumień związków zawodowych działających w poszczególnych spółkach, określających liczbę akcji/udziałów przypadających na każdą z wyodrębnionych grup.

Przedstawiciele MSP dokonywali jedynie kontroli poprawności przygotowanych przez spółkę umów nieodpłatnego zbycia akcji/udziałów, w ramach której sprawdzali zgodność danych zawartych na umowach z danymi umieszczonymi na ostatecznej liście uprawnionych (kontrola dotyczyła w zależności od liczby uprawnionych w danej spółce od 10 do 37 umów). Wszystkie spośród 8 analizowanych protokołów takiej kontroli zawierały stwierdzenie o jej pozytywnym wyniku, podczas gdy w 2 z nich (Poligaz-Gdańsk" sp. z o.o. i Słupskich Fabrykach Mebli sp. z o.o.) kontrola NIK stwierdziła nieprawidłowości, omówione na str. 43 i 48 niniejszej informacji. W 4 przypadkach (Zakład Wapienniczy Wojcieszów sp. z o.o., „Praxair Polska” sp. z o.o. w Warszawie, Kalpo S.A. w Kaliszu, „Polanex” sp. z o.o. w Gnieźnie) MSP dokonało kontroli po podpisaniu umów nieodpłatnego zbycia akcji/udziałów przez uprawnionych pracowników, lecz w przeddzień wygaśnięcia prawa do nieodpłatnego nabycia akcji.

Argumentacja przedstawicieli MSP, że weryfikacja poprawności umów nastąpiła przed ich podpisaniem przez reprezentanta Skarbu Państwa pomija okoliczność, że termin kontroli uniemożliwiał korektę ewentualnych wad tych umów.

**Zawieranie umów
zbycia akcji/udziałów**

Upoważnieni przedstawiciele MSP w 5 z 7
zbadanych przypadków („IBIS” sp. z o.o. w
Bydgoszczy, „Praxair Polska sp. z o.o. w
Warszawie, Zakład Wapienniczy Wojcieszów

sp. z o.o., „Poligaz-Gańsk” sp. z o.o., „Polanex” sp. z o.o. w Gnieźnie)
podpisywali umowy nieodpłatnego zbycia akcji lub udziałów w siedzibie
Ministerstwa, nie dysponując kompletem wymaganych dokumentów. Ustalenia
kontroli zaprzeczyły treści udzielonych wyjaśnień przez Dyrektora Biura ds.
Udostępniania Akcji MSP, że „*prawidłowość podziału uprawnionych na grupy
oraz ilość, wartość i rodzaj akcji przypadającą na każdą z tych grup
kontrolowana była na etapie podpisywania umów nieodpłatnego zbycia
akcji/udziałów przez uprawnionego do tego pracownika Ministerstwa Skarbu
Państwa*”.

W 8 spółkach (z 51 poddanych kontroli) wystąpiły nieprawidłowości przy składaniu
przez uprawnionych oświadczeń o zapoznaniu się z ograniczeniami obrotu
nabytymi akcjami udziałami, wymaganych art. 38 ust. 3 ustawy o kppp oraz o
nieskorzystaniu z uprawnienia do nieodpłatnego nabycia akcji w innej spółce
(§10 ust. 2 rozporządzenia Ministra SP z 3 kwietnia 1997 r.).

- *W Hucie Szczecin S.A. na 50 analizowanych przypadków 3 uprawnionych nie
złożyło oświadczeń o nieskorzystaniu z uprawnienia do nieodpłatnego
nabycia akcji w innej spółce, 1 uprawniony złożył oświadczenie o zapoznaniu
się z ograniczeniami w obrocie nabytymi akcjami po zawarciu umowy
nieodpłatnego nabycia akcji, 6 oświadczeń nie zostało opatrzonych datą.*
- *W „Spedpol” Sp. z o.o. w Warszawie na 1 442 zbadanych przypadków w 5 nie
złożono oświadczeń o nieskorzystaniu z uprawnienia do nieodpłatnego
nabycia akcji w innej spółce, a w 4 - oświadczeń o zapoznaniu się z
ograniczeniami obrotu nabytymi akcjami/udziałami.*
- *W 3 spółkach wystąpiły przypadki niezłożenia oświadczeń o zapoznaniu się z
ograniczeniami w obrocie nabytymi akcjami/udziałami (w Goleniowskich
Fabrykach Mebli Sp. z o.o. - oświadczeń nie złożył nikt z 1 023 uprawnionych,
w Lubuskiej Wytwórni Win - brak było 38 oświadczeń z 48 zbadanych
przypadków, w „Mięstar” S.A. w Tarnowie - 20 z 135).*
- *W 3 spółkach część złożonych oświadczeń nie zawierała daty
(w „Impexmetal” S.A. w Warszawie - 15 przypadków na 595 zbadanych,
w „Kujawy” S.A. w Bielawie - 16 na 2 549, „Towimor” S.A. w Toruniu - 1 na
50).*

Niełożenie ww. oświadczeń przez uprawnionych, zarządy spółek wyjaśniały tym, że Minister SP w umowach ze spółkami oraz w trakcie podpisywania umów z uprawnionymi nie wymagał takich oświadczeń.

W 2 spośród 53 spółek zbadanych w tym zakresie - 8 umów zawarto po wygaśnięciu prawa do nieodpłatnego nabycia udziałów w spółce. Dotyczyło to:

- *7 umów, na podstawie których zbyto 26 udziałów Famabud sp. z o.o. w Szczecinie o łącznej wartości 2 600 zł. Zdaniem zarządu spółki nie było przeszkód prawnych w podpisaniu umów po wygaśnięciu prawa do nieodpłatnego nabycia udziałów spółki,*
- *1 umowy nabycia 45 akcji „Kujaw” S.A. w Bielawach o łącznej wartości 450 zł akcji. Zarząd spółki wyjaśniał, że spowodowane to było pobytem uprawnionego poza granicami kraju. Nadto w 17 umowach nie wpisano daty ich zawarcia.*

Sprawowanie nadzoru i koordynacja procesu udostępniania akcji/udziałów

Prowadzony przez MSP nadzór i koordynacja procesu nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów NIK ocenia krytycznie. Ministerstwo zaniedbało działań zapewniających sprawną i zgodną z przepisami realizację procedur z tym związanych.

BUA nie prowadziło rejestru umów dotyczących nieodpłatnego udostępniania akcji, do czego było zobowiązane na mocy § 32 regulaminu Organizacyjnego MSP z dnia 22 stycznia 1998 r

Zarówno Zespół ds. Nieodpłatnego Udostępnienia Akcji Uprawnionym Pracownikom (ZNUAP), jak i powstałe w jego miejsce Biuro ds. Udostępniania Akcji MSP nie wywiązały się z zadań, określonych pierwotnie zakresem obowiązków Zespołu¹⁹, a następnie ujętych w § 32 Regulaminu Organizacyjnego MSP z dnia 22 stycznia 1998 r., w tym w szczególności dotyczących współpracy z zarządami spółek, przygotowania i nadzorowania procesu sporządzania list uprawnionych oraz prowadzenia rejestru umów dotyczących nieodpłatnego udostępniania akcji.

- *ZNUAP nierzetelnie realizowało obowiązki związane z zawieraniem umów o wykonanie czynności technicznych w zakresie nieodpłatnego udostępniania akcji, np.:*
 - *Zarząd Mostostal Stalowa Wola S.A. w dniu 15 maja 1997 r. przesłał do MSP, podpisaną przez zarząd, umowę o wykonanie czynności technicznych, a MSP dopiero w dniu 17 października 1997 r. podpisało i zwróciło spółce podpisany egzemplarz umowy,*
 - *Zarząd „Eternit” sp. z o.o. w Szczecinie przesłał do MSP w dniu 15 maja 1997 r. podpisane przez siebie egzemplarze umowy o wykonanie czynności*

¹⁹ Zarządzenie nr 21/Org Ministra Skarbu Państwa z dnia 13 czerwca 1997 r.

technicznych związanych z nieodpłatnym udostępnieniem akcji z prośbą o podpisanie umowy przez MSP przed 21 maja 1997 r., tj. dniem zamieszczenia ogłoszenia w prasie wzywającego do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia udziałów spółki. Przedstawiciele MSP podpisali umowę dopiero w dniu 10 października 1997 r.,

- Umowę o wykonanie czynności technicznych, podpisaną jednostronnie i przekazaną przez zarząd „Skawy” S.A. w Wadowicach w dniu 22 maja 1997 r., MSP podpisało w dniu 16 lipca 1997 r.,*
- W umowie MSP z „Agryf” sp. z o.o. w Szczecinie niezgodne z przepisami określono terminy czynności, zleconych spółce na podstawie umowy. W następstwie tego spółka zamieściła w dniach 10 i 12 września 1997 r. ogłoszenia wzywające do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego udostępnienia udziałów, podając w nich niewłaściwe terminy. Dopiero w dniu 12 listopada 1997 r. spółka, po dokonaniu ustaleń z MSP, zamieściła prawidłowe ogłoszenia²⁰,*
- MSP zawarło z zarządami 7 n/wym. spółek umowy o wykonanie czynności technicznych, które określały terminy ich wykonania bez uwzględnienia nowelizacji ustawy o kippp z dnia 26.06.97 r., dotyczącej przedłużenia terminu składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji z 3 do 6 miesięcy (nowelizacja weszła w życie w dniu 19.08.97 r.), a w konsekwencji przesunięcia o 3 miesiące sporządzenia listy uprawnionych oraz przyjmowania i rozpatrywania reklamacji. Dotyczyło to: Inowrocławskich Zakładów Chemicznych Soda - Mątwy S.A. (umowę zawarto w dniu 8.10.97 r.), Elektrociepłowni „Będzin” S.A. (umowę zawarto w dniu 1.10.97 r.), Elektrociepłowni „Zabrze” S.A. (umowę zawarto w dniu 14.10.97 r.), „Eternit” sp. z o.o. w Szczucinie (umowę zawarto w dniu 10.10.97 r.), Cukrowni „Środa” sp. z o.o. w Środzie Wlkp. (umowę zawarto w dniu 20.08.97 r.), Spółki „Kujawy” S.A. w Bielawie (umowę zawarto w dniu 10.09.97 r.), „Porcelany” S.A. w Wałbrzychu (umowę zawarto w dniu 20.08.97 r.). Zdaniem MSP, było to spowodowane przekazaniem spółkom standardowych wzorów umów przed nowelizacją ustawy o kippp, zaś podpisanie umów nastąpiło po wejściu w życie nowelizacji. Zmiany terminów wynikające z ww. nowelizacji wprowadzano w drodze aneksu do umów.*

MSP nierzetelnie i z opóźnieniem udzieliło 9 spółkom odpowiedzi i wyjaśnień związanych z procedurą udostępniania akcji/udziałów.

- *Montin S.A. w Krakowie otrzymała odpowiedź z MSP na pismo z 20 listopada 1997 r. w sprawie ilości akcji przeznaczonych dla uprawnionych pracowników w dniu 17 marca 1998 r.,*

²⁰ Ustalenia dokonane w ramach kontroli rozpoznawczej.

- „Kurów” S.A. została błędnie poinformowana przez BUA, że termin wygaśnięcia prawa do nabycia jej akcji upływa 8 kwietnia 1998 r., podczas gdy - z art. 38 ust. 2 ustawy o kipp wynika, że w przypadku tej spółki, gdzie zbycie pierwszych akcji na zasadach ogólnych miało miejsce w okresie składania przez uprawnionych oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji - termin ten upływał 8 lipca 1998 r.,
- ZML „Kęty” S.A. otrzymało z MSP dopiero po 4 miesiącach odpowiedź na pytanie dotyczące postępowania wobec spadkobierców uprawnionych,
- W przypadku Zwoltex S.A. w Zduńskiej Woli MSP nie udzieliło odpowiedzi na pytania związane z interpretacją przepisów w zakresie udostępniania akcji,
- Spółki: Stomil S.A. w Olsztynie, Browary Dolnośląskie „Piaś” S.A. i „Celuloza Świecie” S.A. w Świeciu zostały poinformowane przez MSP, że okres zatrudnienia uprawnionych w spółce należy liczyć do dnia upływu terminu na składanie przez uprawnionych oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji. Stanowisko to było sprzeczne z treścią § 9 ust. 1 pkt 2) rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z 3 kwietnia 1997 r. stanowiącego, że okres ten liczy się do dnia ukazania się ogłoszenia Ministra SP o przystąpieniu do nieodpłatnego nabycia akcji spółki. Według wyjaśnień MSP, pisma do ww. spółek powstały w oparciu o wówczas obowiązującą interpretację Departamentu Prawnego MSP, jednak „z uwagi na fakt, iż ww. interpretacja uległa zmianie, spółki zostały poinformowane o zamiarze ukazania się ogłoszenia Ministra SP w dniu 31 października 1997 r. oraz o tym, że ww. data jest dniem, do którego należy liczyć staż pracy uprawnionych w spółce”,

W wyniku niewłaściwej współpracy oraz złego przepływu informacji pomiędzy jednostkami organizacyjnymi MSP przesłało ono do 236 spółek „Instrukcję dotyczącą postępowania w przypadku zgłoszenia roszczeń do nabycia akcji po uprawnionym pracowniku lub rolniku/rybaku przez jego potencjalnych spadkobierców” dopiero w dniu 3 kwietnia 1998 r., co uniemożliwiło uwzględnienie zawartych tam wytycznych przez 63 spółki, w przypadku których prawo do nieodpłatnego nabycia akcji/udziałów wygasło 8 stycznia 1998 r. Przyczyną opóźnienia były, trwające od grudnia 1997 r. do kwietnia 1998 r., ustalenia pomiędzy Departamentem Prawnym a BUA.

- W spółce „Tomtex” S.A. w Tomaszowie Maz. z ostatecznej listy uprawnionych wykreślono 1 uprawnionego z powodu jego śmierci. Wskutek tego uniemożliwiono potencjalnym spadkobiercom ubieganie się o 36 akcji o łącznej wartości 360 zł należnych zmarłemu.
- W spółce Rafineria „Czechowice” S.A. spadkobiercy, którzy zgłosili spółce fakt wszczęcia postępowania spadkowego, byli uwzględnieni przy rozdysponowaniu akcji i otrzymali je w oparciu o postanowienia sądowe o nabyciu praw do spadku.

Ponadto MSP poleciło (pisemnie) zarządowi „Polfy” S.A. w Krakowie kontynuowanie procedury udostępniania akcji i rozdysponowanie 5 481 akcji spółki, które sąd nakazał zabezpieczyć w związku z roszczeniami osób, które nie zostały uwzględnione na liście uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji spółki. Wskutek tego cała pula akcji przeznaczona do nieodpłatnego udostępnienia pracownikom została rozdysponowana. Takie działanie MSP może narazić Skarb Państwa na straty w przypadku, gdy osoby zgłaszające roszczenia uzyskają korzystny dla siebie wyrok sądowy, a następnie zażądają od Skarbu Państwa odszkodowań na drodze cywilno - prawnej.

3. Realizacja procesu nieodpłatnego udostępniania akcji na podstawie ustawy o regulacji rynku cukru i przekształceniach własnościowych w przemyśle cukrowniczym

Według stanu na dzień 23 listopada 1998 r. procedury związane z nieodpłatnym udostępnieniem akcji na podstawie ustawy z dnia 26 sierpnia 1994 r. o rynku cukru były rozpoczęte we wszystkich 62 spółkach, których akcje zostały wniesione do Spółek Cukrowych. Podpisywanie umów nieodpłatnego nabycia akcji tych spółek nie rozpoczęto do dnia zakończenia kontroli.

Wartość kapitału akcyjnego spółek, przeznaczonego do nieodpłatnego udostępnienia uprawnionym pracownikom i plantatorom buraka cukrowego na podstawie ustawy o rynku cukru, wynosi 149 385 387 zł.

Proces wnoszenia spółek Skarbu Państwa do Spółek Cukrowych zakończył się w dniu 31 lipca 1998 r., tj. w dniu wejścia w życie rozporządzenia Rady Ministrów²¹, na mocy którego wyłączono Cukrownię „Szczecin” z wykazu jsSP, których akcje zostaną wniesione do Spółek Cukrowych (wcześniej wniesiono do Spółek Cukrowych akcje pozostałych cukrowni, określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 14 marca 1995 r. w sprawie określenia jednoosobowych spółek Skarbu Państwa oraz przedsiębiorstw państwowych podlegających przekształceniu w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, których akcje zostaną wniesione do Spółek Cukrowych). Z tą datą powstało prawo do nabycia akcji na podstawie ustawy o rynku cukru.

Realizacja procesu nieodpłatnego udostępniania akcji na podstawie rynku cukru należała do obowiązków BUA w MSP.

3.1 Czynności techniczne związane z nieodpłatnym udostępnieniem akcji

²¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 lipca 1998 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia jednoosobowych spółek Skarbu Państwa oraz przedsiębiorstw państwowych podlegających przekształceniu w jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, których akcje zostaną wniesione do Spółek Cukrowych (Dz. U. Nr 98, poz. 617)

***Określenie
liczby akcji
przypadających
poszczególnym
pracownikom***

Zarządy spółek, po uzyskaniu opinii związków zawodowych, prawidłowo uchwały regulaminy określające zasady obliczania liczby akcji przysługujących poszczególnym pracownikom.

We wszystkich 20 analizowanych regulaminach określono m.in., że uprawnienie do nieodpłatnego nabycia akcji należących do Skarbu Państwa dotyczy osób, wymienionych w art. 1a pkt 3 ustawy o rynku cukru. Regulaminy stanowiły ponadto, że uprawnieni pracownicy nabywają nieodpłatnie akcje spółki proporcjonalnie do liczby przepracowanych lat w przedsiębiorstwie państwowym (cukrowni) i spółce, przy czym do okresu zatrudnienia uprawniającego do nieodpłatnego nabycia akcji nie wlicza się okresu przebywania pracownika na urlopie bezpłatnym.

***Sporządzanie
listy uprawnionych***

Listy uprawnionych pracowników spółki - zgodnie z § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra SP z 4 sierpnia 1997 r. - powinny być sporządzone, do dnia 30 sierpnia 1998 r., natomiast listy uprawnionych plantatorów - zgodnie z § 1 rozporządzenia Ministra RiGŻ z 5 maja 1997 r. - do dnia 30 sierpnia 1997 r.

Na 19 zbadanych przypadków, w 10 z nich wystąpiły nieprawidłowości, polegające na niewłaściwym przyjęciu do obliczeń okresów dostarczania surowców przez plantatorów oraz na opóźnieniach w sporządzaniu list uprawnionych i ich wywieszeniu.

- *6 spółek ustaliło wartość dostarczanego przez plantatorów surowca za lata 1990 - 1994, które nie były właściwymi okresami wymaganymi art. 1a pkt 4 ustawy o rynku cukru (tj. 5-ma latami poprzedzającymi wykreślenie z rejestru przedsiębiorstw państwowych). Np. w Cukrowni Łagiewniki S.A. był to okres od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1995 r., w Cukrowni Racibórz S.A. okres od 22 sierpnia 1990 do 21 sierpnia 1995 r. W Cukrowni Żiębice S.A. do obliczenia przyjęto okres 1991- 1995 r., zamiast od 1 października 1991 r. do 30 września 1996 r.*

Zarząd Cukrowni Pelplin S.A., przy ustaleniu listy uprawnionych plantatorów, przyjął nieprawidłowo 6-letni okres dostarczania surowców,

- *Cukrownia Pastuchów sporządziła listę uprawnionych plantatorów 10 listopada 1997 r., czyli ponad 2 miesiące po terminie, określonym §1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z 5 maja 1997 r.; Cukrownia Żiębice S.A. - 15 października 1998 r., czyli aż ponad 1 rok po ww terminie. Cukrownia Pelplin S.A. nie dotrzymała terminu, jednak z przyczyn od niej niezależnych, bowiem dopiero w dniu 31 grudnia 1997 r. nastąpiło wykreślenie tego podmiotu z rejestru przedsiębiorstw państwowych (listę sporządzono 15 lutego 1998 r.).*
- *2 Cukrownie sporządziły i wywiesiły listy uprawnionych pracowników po terminie, o którym mowa w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra SP z 4 sierpnia*

1997 r. (Cukrownia Szamotuły S.A. z opóźnieniem 10 dni i Cukrownia Racibórz S.A. - 9 dni).

W wyjaśnieniach składanych w procesie kontroli zarządy spółek wskazywały, że przyczynami niedotrzymania terminów sporządzenia list uprawnionych było zbyt późne przekazanie przez MSP informacji dotyczących terminów, procedur i interpretacji przepisów w tym zakresie.

Zamieszczanie ogłoszeń prasowych

Zarządy spółek zamieszczały w prasie ogłoszenia o sporządzaniu list uprawnionych pracowników i plantatorów. Zamieszczenie ogłoszeń o przystąpieniu do udostępniania

akcji należało do obowiązków Ministra SP, jednak do zakończenia kontroli procedury udostępniania akcji nie zostały doprowadzone do tego etapu.

Aż w 23 spółkach spośród 24 analizowanych wystąpiły uchybienia przy zamieszczaniu ogłoszeń. Wszystkie one dotyczyły ogłoszeń o sporządzeniu i wywieszeniu list uprawnionych pracowników.

- 13 spółek zamieściło ogłoszenia po terminie, o którym mowa w § 3 ust. 3 rozporządzenia Ministra SP z 4 sierpnia 1997 r. Np. Cukrownia Sokołów zamieściła ogłoszenie w dzienniku lokalnym w dniu 13 września 1998 r., czyli z 13-dniowym opóźnieniem, Cukrownia Baborów S.A. - 22 września 1998 r. (w dzienniku ogólnokrajowym), czyli z 22-dniowym opóźnieniem, a Cukrownia Pastuchów - 26 i 29 września 1998 r., czyli z odpowiednio 26 i 29-dniowym opóźnieniem,
- Ogłoszenia dotyczące 10 spółek nie zawierały wszystkich elementów, wymienionych w § 3 ust. 3 rozporządzenia Ministra SP z 4 sierpnia 1997 r. Ogłoszenia nie zawierały np. informacji o sposobie rozpatrzenia reklamacji (Cukrownia Zduny S.A., Cukrownia Melno S.A.), określenia terminu wywieszenia list uprawnionych pracowników (Cukrownia Sokołów S.A., Cukrownia Żnin S.A., Cukrownia Przeworsk S.A., Cukrownia Opalenica S.A., Cukrownie Toruńskie S.A.).

Przyczynami niedotrzymania terminów zamieszczenia ww. ogłoszeń było - według zarządów spółek - zbyt późne przekazanie przez MSP informacji w tym zakresie.

Procedury reklamacyjne

Składanie reklamacji w ramach procesu nieodpłatnego udostępniania akcji przysługiwało zarówno

pracownikom, jak i rolnikom. W 9 na 19 przypadków stwierdzono nieprawidłowości w tym zakresie, z czego 2 przypadki dotyczyły reklamacji złożonych przez pracowników, a 7 przez plantatorów.

- Reklamacje składane przez plantatorów po 14 dniach od upływu terminu wywieszenia list uprawnionych plantatorów, były przyjmowane przez zarządy Cukrowni Łagiewniki S.A. i Cukrowni Baborów S.A., tzn. z naruszeniem

terminu określonego w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra RiGŻ z 5 maja 1997 r. W przypadku Cukrowni Łagiewniki S.A. przekroczenie wyniosło 3 tygodnie i wynikało z błędnej informacji zamieszczonej w ogłoszeniach, które wywieszono w spółce (ponadto uwzględniono 1 reklamację, która została złożona po terminie, określonym w ogłoszeniu), natomiast w przypadku Cukrowni Baborów S.A. przekroczenie wyniosło ponad 1 miesiąc.

- *Reklamacje od pracowników Cukrowni Żnin S.A. przyjmowano po upływie 21-dniowego okresu od zamieszczenia ogłoszenia o wywieszeniu listy uprawnionych, o którym mowa w § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra SP z 4 sierpnia 1997 r. (ogłoszenie zamieszczono w dniu 8 września 1998 r., a reklamacje przyjmowano do 7 października 1998 r.).*
- *Komisja rozpatrująca w Cukrowni Ropczyce S.A. reklamacje plantatorów przekroczyła o ok. 1,5 miesiąca termin ich załatwienia, o którym mowa w § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra RiGŻ z 5 maja 1997 r. (reklamacje przyjęte do 7 sierpnia 1997 r. powinny być rozpatrzone w ciągu 30 dni, natomiast rozpatrzone je dopiero 22 października 1997 r.). Prezes Cukrowni w wyjaśnieniach stwierdził, że MSP zaleciło, by dla składania (a zatem i rozpatrywania) reklamacji wyznaczyć termin wspólny dla wszystkich cukrowni, najbardziej odległy, jaki dopuszcza rozporządzenie, tj. 30 września 1998 r.”*

3.2 Wykonywanie przez MSP zadań związanych z ogólnym nadzorem nad przebiegiem procesu udostępniania akcji

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia podjęte przez MSP, w ramach procesu nieodpłatnego udostępniania akcji, działania zmierzające do stosowania jednolitej praktyki.

- *Z inicjatywy Departamentu Spółek Kapitałowych MSP powołano Zespół ds. interpretacji postanowień ustawy o regulacji rynku cukru i przekształceniach własnościowych w przemyśle cukrowniczym dotyczących nieodpłatnego udostępniania akcji należących do Skarbu Państwa akcji spółki uprawnionym plantatorom buraka cukrowego. W jego skład weszli przedstawiciele Spółek Cukrowych, Krajowej Rady Izb Rolnych, Cukrowniczej Izby Gospodarczej, NSZZ “Solidarność” Sekcji Krajowej Przemysłu Cukrowniczego, Federacji Związków Zawodowych Pracowników Przemysłu Cukrowniczego w Polsce, Krajowego Związku Plantatorów Buraków Cukrowych,*
- *Minister SP zaakceptował uzgodnienia ww. Zespołu i w konsekwencji tego ZNUAP przesłał w dniu 6 sierpnia 1997 r. do zarządów spółek interpretację postanowień ustawy o regulacji rynku cukru w zakresie nieodpłatnego udostępniania akcji.*

Realizacja procesu udostępnienia akcji obarczona była błędami.

- *Z opóźnieniem przekazano spółkom informacje o terminach, w jakich powinny one sporządzić listy uprawnionych i zamieścić ogłoszenia w prasie, zgodnie z dyspozycją § 3 rozporządzenia Ministra SP z 4 sierpnia 1997 r.*

BUA zawiadomiło zarządy zainteresowanych spółek o dacie zakończenia wnoszenia akcji do Spółek Cukrowych dopiero w dniu 25 sierpnia 1998 r. (data ta była znana od 31 lipca 1997 r.). Opóźnienie spowodowało, że termin sporządzenia list uprawnionych pracowników i opublikowania ogłoszenia prasowego, został zachowany tylko przez 2 spośród 62 spółek (termin ten upływał w dniu 31 sierpnia 1998 r, zgodnie z § 3 rozporządzenia Ministra SP z dnia 4 sierpnia 1997 r.).

- *MSP wykazywało opieszałość w udzielaniu spółkom wyjaśnień na ich zapytania, przyczyniając się do nieterminowego wykonywania czynności technicznych.*

Interpretacja postanowień rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z 4 sierpnia 1997 r., dotycząca obliczenia stażu pracy w spółce została przekazana Cukrowni Szamotuły S.A. przez BUA w dniu 28.08.1998 r. , czyli na 3 dni przed upływem terminu sporządzenia listy uprawnionych pracowników.

Cukrownia „Racibórz” S.A. nie otrzymała z MSP interpretacji odnośnie przyznania prawa akcji pracownikom byłego Przedsiębiorstwa “Cukrownie Opolskie”. Spółka w porozumieniu ze Śląską Spółką Cukrową w Łosiuwie sporządziła listy do dnia 9 września 1998 r., tj. z 9-dniowym opóźnieniem.

BUA nie posiadało kompletnej dokumentacji dotyczącej procesu nieodpłatnego udostępniania akcji, w tym m.in.: harmonogramów czynności spółek, ostatecznych list uprawnionych, regulaminów określających zasady obliczania liczby akcji przypadających uprawnionym pracownikom. Brak tej dokumentacji w MSP uniemożliwiał nadzór nad realizacją przez cukrownie wymaganych ustawą procedur, np. sporządzania list uprawnionych (tj. prawidłowości zakwalifikowania pracowników i plantatorów jako uprawnionych) oraz prawidłowości postępowań reklamacyjnych.

MSP nie egzekwowało od zarządów spółek przesyłania do MSP list uprawnionych plantatorów (po złożeniu przez nich oświadczeń w spółce o zamiarze nabycia akcji) mimo, że wymóg taki wynikał z § 6 rozporządzenia Ministra Rolnictwa z 5 maja 1997 r. Według stanu na dzień 9 października 1998 r. w BUA znajdowały się listy uprawnionych plantatorów buraka cukrowego 31 spółek na ogółem 62 spółki wniesione do Spółek Cukrowych.

- *W przypadku Cukrowni „Woźuczyn” w BUA znajdował się jedynie “Wykaz plantatorów uprawnionych do nabycia akcji” wraz z kserokopią ogłoszeń.*
- *W Cukrowni „Witaszyce” S.A. termin składania przez plantatorów oświadczeń minął w dniu 20 września 1998 r., a mimo to do końca listopada 1998 r. lista plantatorów nie została przekazana do MSP.*

- *Cukrownia „Nowy Staw” S.A. ostateczną listę plantatorów przekazała do MSP w dniu 14 listopada 1998 r. mimo, że termin składania oświadczeń przez plantatorów upłynął w dniu 22 kwietnia 1998 r.*

Przyczyny takiego stanu zarządy spółek tłumaczyły, iż ustawa o rynku cukru ani rozporządzenie Ministra Rolnictwa nie wyznacza żadnego konkretnego terminu w jakim wykazy uprawnionych plantatorów powinny być przekazywane do MSP.

MSP wstrzymało rozpoczęcie podpisywania umów nieodpłatnego zbycia akcji z uprawnionymi pracownikami i plantatorami buraka cukrowego do czasu przekazania list uprawnionych pracowników i plantatorów przez wszystkie spółki. Spowodowało to zahamowanie procedury udostępnienia akcji w spółkach, które spełniały wszystkie wymogi. Zdaniem NIK, nie było żadnych przeszkód w udostępnieniu uprawnionym akcji spółek, które zakończyły czynności przygotowawcze.

4. Realizacja procesu nieodpłatnego udostępniania akcji na podstawie ustawy o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji

Spośród 512 spółek, których akcje zostały wniesione do narodowych funduszy inwestycyjnych, MSP posiadało informacje o nieodpłatnym udostępnieniu akcji uprawnionym pracownikom i rolnikom w 465 spółkach. W 28 spółkach nie udostępniono akcji z uwagi na postawienie spółek w stan upadłości. Łączna wartość nominalna akcji 465 spółek, udostępnionych uprawnionym wyniosła 172 727 854,49 zł.

Ze spółkami, w których - stosownie do art. 46 ustawy o nfi - Skarb Państwa zobowiązany był udostępnić akcje uprawnionym, Ministerstwo Przekształceń Własnościowych podpisało umowy o wykonanie czynności technicznych oraz udzieliło pełnomocnictw upoważniających spółki do dokonania najpóźniej w terminie 6 miesięcy od dnia wniesienia akcji spółki do funduszy, wszelkich czynności niezbędnych do nieodpłatnego przeniesienia własności akcji na osoby uprawnione.

Na tej podstawie wszystkie czynności związane z udostępnianiem akcji/udziałów wykonywały spółki.

Uchwalanie regulaminów podziału akcji

Wszystkie spośród 18 badanych spółek sporządziły w ustawowym terminie (3 miesiące od dnia wniesienia akcji spółek do narodowych funduszy inwestycyjnych) regulaminy podziału akcji pomiędzy uprawnionych pracowników oraz rolników.

Wszystkie spółki, jako kryterium określenia liczby akcji dla poszczególnych uprawnionych pracowników, przyjęły staż pracy w przedsiębiorstwie, a niektóre jako dodatkowe kryteria ustaliły wysokość wynagrodzenia lub zajmowane stanowiska. W 2 spółkach stworzono preferencje dla zarządów. Różnicowano także ilość akcji w zależności od przyczyn rozwiązania stosunku pracy przed

wniesieniem akcji spółek do narodowych funduszy inwestycyjnych. Do ww rozwiązań Najwyższa Izba Kontroli nie wnosi zastrzeżeń.

- *W ZNTK im. Obrońców Bydgoszczy S.A. w Bydgoszczy przyznano uprawnionym pracownikom, w zależności od stażu pracy, od 26 do 203 akcji spółki,*
- *W Polskich Zakładach Zbożowych S.A. w Krakowie przyznano: 1,6 % ogółu akcji po równo wszystkim uprawnionym; 2,35 % akcji według stażu pracy; 3,3% akcji dla zarządu spółki. Pozostałą liczbę akcji podzielono równo pomiędzy wszystkich uprawnionych,*
- *W Przedsiębiorstwie Przemysłu Mięsnego S.A. w Kielcach pula akcji przypadająca pracownikom została podzielona wg następujących kryteriów: stażu pracy - 70 % akcji, wysokości wynagrodzenia - 30 % akcji,.*
- *W Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” S.A. w Kaliszu określono prawo do nieodpłatnego nabycia akcji przez pracowników po 4 akcje za każdy rozpoczęty rok pracy w przedsiębiorstwie. Uprawnionym, z którymi stosunek pracy uległ rozwiązaniu w wyniku przejścia na emeryturę lub rentę przed dniem wniesienia akcji spółki do NFI przyznano po 15 akcji. Uprawnionym, z którymi stosunek pracy uległ rozwiązaniu przed dniem wniesienia akcji spółki do NFI na podstawie art. 52 k.p. (dyscyplinarne zwolnienie) po 1 akcji, a tym, z którymi stosunek pracy został rozwiązany z innych przyczyn - po 5 akcji,.*
- *W Zakładach Włókien Chemicznych „STILON” S.A. w Gorzowie Wielkopolskim przydzielono akcje wg kryterium stażu pracy (80% akcji) oraz ważności zajmowanego stanowiska (20% akcji).*

Regulaminy przydziału akcji uprawnionym rolnikom różnicowały ilość akcji dla poszczególnych rolników w zależności od ilości lub wartości dostarczanego surowca.

- *W Lubelskich Zakładach Drobiarskich „Lubdrob” S.A. w Lublinie prawo do nieodpłatnego nabycia akcji przysługiwało rolnikom indywidualnym dostarczającym, na podstawie umowy, surowce dla przedsiębiorstwa państwowego, przekształconego w spółkę, jeżeli osoby te pozostawały w stosunku umownym z przedsiębiorstwem państwowym przez nieprzerwany okres co najmniej ostatnich 2 lat przed wpisem spółki do rejestru handlowego. Liczbę 124 500 akcji podzielono pomiędzy uprawnionych rolników według kryterium wartości dostarczonego surowca i w zależności od tego przysługiwało im od 440 do 1060 akcji spółki.*
- *W Zakładach Przemysłu Owocowo - Warzywnego „Międzychód” S.A. każdemu uprawnionemu rolnikowi przydzielono po 30 akcji, pozostałą natomiast ilość akcji podzielono wg wartości płodów rolnych sprzedanych przedsiębiorstwu przed prywatyzacją.*

Regulaminy podziału akcji dla pracowników i rolników były zatwierdzane

przez rady nadzorcze spółek.

**Zawieranie umów
z uprawnionymi**

Umowy nieodpłatnego zbycia akcji zawierane były z uprawnionymi przez zarządy spółek, upoważnione do tego przez Ministra SP (wcześniej Ministra Przekształceń Własnościowych).

W 7 spośród 18 zbadanych przypadków (39 %) przekroczony został termin 6 miesięcy od dnia wniesienia akcji danej spółki do funduszu, określony w art. 46 ust. 5 ustawy o nfi.

- *W Białostockich Zakładach Przemysłu Bawełnianego „Fasty” S.A. zawieranie umów nieodpłatnego zbycia akcji zakończono w dniu 31 sierpnia 1996 r., czyli ponad 5 miesięcy po terminie określonym w art. 46 ust. 5 ustawy o nfi. Termin zakończenia udostępniania akcji został przedłużony za zgodą Ministra Przekształceń Własnościowych,*
- *W Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Usługowym „ELZAM” S.A. w Elblągu zawieranie umów nieodpłatnego zbycia akcji zakończono w dniu 31 grudnia 1997 r., czyli 1 rok i 9 miesięcy po terminie określonym w art. 46 ust. 5 ustawy o nfi.*

Najwyższa Izba Kontroli nie podziela stanowiska MSP, według którego termin na udostępnienie akcji uprawnionym, o którym mowa w art. 46 ust. 5 ustawy o nfi, należało traktować jako termin na złożenie w imieniu Skarbu Państwa oferty, bowiem sformułowanie „udostępnienie akcji (...) powinno nastąpić” wskazuje na termin zakończenia procedury.

5. Stan realizacji procesu nieodpłatnego udostępniania akcji pracownikom i innym uprawnionym

Według stanu na koniec września 1998 r. nieodpłatne udostępnienie akcji lub udziałów nastąpiło w 701 spółkach, z czego w 236 spółkach **na podstawie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych** oraz w 465 spółkach **na podstawie ustawy o narodowych funduszach inwestycyjnych**. Nie rozpoczęto podpisywania umów nieodpłatnego zbycia akcji **na podstawie ustawy o rynku cukru**.

Nadto na dzień 23.11.98 r. procedury związane z nieodpłatnym udostępnieniem akcji lub udziałów były rozpoczęte w 712 spółkach **na podstawie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych** oraz w 62 spółkach **na podstawie ustawy o rynku cukru**.

Wartość nieodpłatnie udostępnionych akcji lub udziałów na koniec września 1998 r. wynosiła 5 473 979 791,49 zł, w tym:

- 5 301 251 937 zł na podstawie ustawy o kippp (5 277 861 252 zł dla pracowników oraz 23 390 685 zł dla rolników lub rybaków),

- 172 727 854,49 zł na podstawie ustawy o nfi.

Na podstawie ustawy o rynku cukru **wartość akcji przeznaczona** dla uprawnionych pracowników oraz plantatorów buraka cukrowego wynosi 149 385 387 zł.

W 17 spółkach spośród 66 badanych przypadków (26 %):

- bez podstaw prawnych udostępniono akcje i udziały o łącznej wartości 43 860 zł, w wyniku czego ograniczona została pula akcji/udziałów dla osób uprawnionych,
- nie udostępniono uprawnionym akcji i udziałów o łącznej wartości 408 660 zł, z czego nie przydzielone akcje/udziały o wartości 13 080 zł zostały rozdysponowane pomiędzy pozostałych uprawnionych (kwota ta może obciążać Skarb Państwa w przypadku roszczeń pokrzywdzonych uprawnionych).

**Przypadki
nieudostępnienia
akcji/udziałów**

W 3 spółkach uprawnieni pracownicy nie otrzymali należnych udziałów. Powodem tego był brak właściwych działań ze strony MSP w odniesieniu do 2 spółek oraz opieszałość

zarządu 1 spółki.

- *W przypadku 2 spółek, w których ilość udziałów przeznaczonych do nieodpłatnego udostępnienia była mniejsza niż liczba uprawnionych, MSP nie podjęło skutecznych działań umożliwiających dokonanie zmian w ich kapitałach zakładowych. MSP nie skorzystało z możliwości, określonych w art. 227 K.h., domagania się zwołania nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników Komunalnego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego sp. z o.o. w Białymstoku które podjęłoby odpowiednią uchwałę. W przypadku „Trans-Konspol” sp. z o.o. w Nowym Sączu wniosek Ministerstwa do zarządu spółki o zwołanie zgramadzenia wspólników wpłynął na 1 dzień przed wygaśnięciem prawa pracowników do nieodpłatnego nabycia akcji i nie można już było dokonać niezbędnych zmian,.*
- *W „El-Corn” sp. z o.o. w Olsztynie nieudostępnienie udziałów wynikało ze zwłoki zarządu spółki w realizacji niezbędnych procedur i niezakończenia ich do dnia wygaśnięcia prawa do nabycia udziałów spółki. Zarząd spółki, dokonując weryfikacji 2 000 oświadczeń rolników o zamiarze nabycia udziałów, wstrzymał procedury dotyczące pracowników i do dnia wygaśnięcia prawa do nabycia udziałów spółki nie sfinalizował procesu.*

Ponadto, pracownicy Spółki „Kronopol” sp. z o.o. w Żarach, nie mogli skorzystać z prawa nieodpłatnego nabycia udziałów spółki, w wyniku niewyrażenia zgody na rezygnację z prawa opcji przez współudziałowca (Grupa „Kronospan” S.A.) i nabycia od Skarbu Państwa 100 % udziałów. Ze względu na treść art. 67 ustawy o kippp, zgodnie z którą skutki prawne czynności

dokonanych przed wejściem w życie ustawy ocenia się według przepisów dotychczasowych, Skarb Państwa nie miał możliwości zachowania do 15 % udziałów w celu nieodpłatnego ich zbycia uprawnionym na podstawie ustawy o kippp pracownikom.

W 15 nw. spółkach prywatyzowanych metodą bezpośrednią, przed wejściem w życie ustawy o kippp, uprawnieni rolnicy lub rybacy nie otrzymali akcji lub udziałów, ponieważ prawo do ich nabycia wygasło przed zakończeniem czynności związanych z udostępnieniem akcji i udziałów określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa z 24 kwietnia 1997 r. (vide str. 26-27 niniejszej informacji):

„Herbapol” sp. z o.o. w Gdańsku, „Bonduelle Gniewkowo” sp. z o.o., „Chłodnia Koszalin” sp. z o.o., „Agros Koszalin” S.A., ZPOW „Kotlin” w Kotlinie, PZZ sp. z o.o. w Kwidzynie, Warmińskie Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego „Kwidzyn” sp. z o.o., „Chmiel Polski” S.A. w Lublinie, Zakłady Przemysłu Ziemniaczanego „Lublin” sp. z o.o., ZPOW „Agros - Łowicz” S.A., ZPZ „Niechlów” S.A., „El-Corn” sp. z o.o. w Olsztynie, „Pudliszki” S.A., „Agryf” sp. z o.o. w Szczecinie, „Młyny Warszawskie” sp. z o.o. w Warszawie.

We wszystkich ww. spółkach, poza „Kronopol” sp. z o.o., w związku z nowelizacją ustawy o kippp (vide - str. 28 Informacji) możliwe będzie udostępnienie akcji/udziałów uprawnionym pracownikom i rolnikom.

5.1 Koszty realizacji procesu nieodpłatnego udostępnienia akcji i udziałów

Koszty poniesione przez Skarb Państwa

Koszty poniesione przez Skarb Państwa przy realizacji procedur nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów Skarbu Państwa były niskie, stanowiły bowiem

poniżej 0,01% wartości udostępnionych akcji/udziałów. Do dnia 30 listopada 1998 r. wyniosły one 2 398 307,88 zł i dotyczyły jedynie procedur prowadzonych na podstawie ustawy o kippp. Składały się na nie m.in.:

- 1 352 956 zł z tytułu zawarcia i realizacji umów z biurami maklerskimi i innymi podmiotami w sprawie obsługi wydawania akcji 5 spółek,
- 946 452 zł z tytułu umowy z P.P. Publishing Sp. z o.o. dotyczącej przygotowania i przeprowadzenia akcji informacyjno-promocyjnej dotyczącej realizacji procesu związanego z nieodpłatnym udostępnianiem akcji dla uprawnionych pracowników,
- 27 916 zł z tytułu zawarcia i realizacji umów z 13 spółkami, które zastrzegły sobie zwrot kosztów ich realizacji,
- 13 310 zł z tytułu ogłoszeń prasowych zamieszczonych przez MSP.

Do końca listopada 1998 r. MSP nie poniosło żadnych kosztów związanych z nieodpłatnym udostępnianiem akcji i udziałów na podstawie ustawy o nfi oraz ustawy o rynku cukru.

Zdaniem NIK, możliwe było zaoszczędzenie kosztów poniesionych przez MSP w wysokości 1 352 956,14 zł (stanowiły one 57 % wszystkich kosztów poniesionych przez MSP z tytułu realizacji procesu nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów).

Ww koszty zostały poniesione z tytułu wykonania niektórych czynności technicznych (druk akcji i świadectw depozytowych oraz ich wystawienie uprawnionym) związanych z nieodpłatnym udostępnieniem akcji 7 spółek (Hutmen S.A., KGHM „Polska Miedź” S.A., „Celuloza Świecie” S.A. Zakłady Metali Lekkich „Kęty” S.A., Stomil S.A. w Olsztynie, „Hefra” S.A. w Warszawie i Nadodrzańskie Zakłady Przemysłu Tłuszczowego w Brzegu S.A.), z tytułu umów zawartych w latach 1992 - 96 z 6 podmiotami (tj. Powszechnym Bankiem Kredytowym S.A., Centralnym Domem Maklerskim Banku Polskiej Kasy Opieki S.A., Biurem Maklerskim Banku Gdańskiego, Agencją Informacyjną „Penetrator” sp. z o.o., Towarzystwem Doradztwa Inwestycyjnego sp. z o.o. oraz konsorcjum złożonego ze spółek Barclays de Zoete Wedd Ltd., Union Bank of Switzerland i Wielkopolski Bank Kredytowy S.A.). Następnie MSP zawierając umowy bezpośrednio ze spółkami o bezpłatne wykonanie m.in. tych samych czynności technicznych nie wypowiedziało, ani nie renegocjowało umów zawartych w latach poprzednich, co umożliwiłoby zmniejszenie wydatków. Z wyjaśnień złożonych podczas kontroli wynika, że ZNUAP nie wiedział o umowach zawartych w latach 1992-1996.

Płatności za zrealizowanie przez ww biura maklerskie i inne podmioty umów w zakresie nieodpłatnego udostępniania akcji zostały dokonane przez Departament Administracyjno-Budżetowy MSP, po wcześniejszym potwierdzeniu przez BUA wykonania odpowiednich czynności, w 1998 r.

Należy zauważyć, że czynności, których dotyczyły ww umowy z lat 1992 - 96, finansowały ze środków własnych (także w przypadkach zlecenia niektórych czynności podwykonawcom), wszystkie pozostałe spółki akcyjne, których akcje nieodpłatnie udostępniono pracownikom.

Koszty poniesione przez spółki

Koszty realizacji procesu udostępniania akcji na podstawie ustawy o kippp, poniesione przez spółki, w odniesieniu do wartości udostępnianych akcji/udziałów nie były istotne. W 19 spółkach spośród 40 analizowanych w tym zakresie koszty te wahały się w przedziale od 1 do 3 % wartości akcji/udziałów przeznaczonych do nieodpłatnego udostępnienia, a tylko w 1 przypadku („Biawar” sp. z o.o. w Białymstoku) stanowiły one powyżej 10 % ich wartości.

Zestawienie kosztów, poniesionych przez spółki w procesie nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów, stanowi załącznik nr 3 do Informacji.

5.2 Analiza porównawcza wartości akcji i udziałów udostępnionych osobom uprawnionym

Wartość nabytych akcji/udziałów

Wartość nominalna nabytych przez poszczególnych uprawnionych akcji i udziałów była bardzo zróżnicowana i zależała - poza stażem pracy - od wielkości kapitału akcyjnego/zakładowego, przypadającego na określoną liczbę uprawnionych.

Mimo ujednoliconych kryteriów przydziału akcji/udziałów na podstawie ustawy o kippp i ustawy o rynku cukru (ilość nabywanych akcji/udziałów proporcjonalna do stażu pracy w spółce), ich wartość w 53 skontrolowanych przypadkach zawierała się w przedziale od 2 zł do 1 570 zł (w najniższej grupie uprawnionych) oraz od 250 zł do 28 950 zł (w VII grupie uprawnionych). Stosunek największej wartości akcji/udziałów otrzymanych przez uprawnionych danej grupy do wartości najmniejszej wynosił odpowiednio:

a/ dla grupy najniższej - 785:1,

b/ dla grupy najwyższej - 116:1.

Największa wartość akcji/udziałów udostępnionych uprawnionym w najniższej grupie uprawnionych (ze stażem pracy do 1 roku) przewyższała najniższą wartość w grupie VII (staż pracy powyżej 20 lat) o 1 320 zł.

- *Akcje o największej wartości nominalnej, spośród kontrolowanych spółek, nabyli pracownicy „Impexmetal” S.A. w Warszawie (po 28 950 zł dla zakwalifikowanych do grupy VII,*
- *Akcje o najmniejszej wartości nominalnej (po 2 zł) nabyli pracownicy „Orbis” S.A. w Warszawie zakwalifikowani do I grupy.*

Wartość akcji/udziałów udostępnionych rolnikom wynosiła od 350 zł do 1 452 zł. W 2 przypadkach rolnicy nabyli uprawnienia do udziałów o wartości większej niż pracownicy zakwalifikowani do najwyższej grupy uprawnionych, lecz nie otrzymali ich z powodu wygaśnięcia prawa do nieodpłatnego nabycia udziałów.

- *Uprawnieni pracownicy spółek „Agryf” sp. z o.o. w Szczecinie i „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o., zakwalifikowani do VII grupy uprawnionych otrzymali udziały o wartości odpowiednio 1 200 zł i 500 zł, podczas gdy rolnikom przydzielono odpowiednio 11 050 zł i 1 018 zł.*

Spółki, których akcje były nieodpłatnie udostępniane na podstawie ustawy o nfi, miały swobodę w ustalaniu kryteriów warunkujących ilość otrzymywanych akcji, co zwiększyło możliwość dysproporcji w liczbie nabywanych akcji. Zróżnicowanie pomiędzy 18 analizowanymi spółkami wynosiło od 3 zł do 230 zł.

***Wartość rynkowa
udostępnionych
akcji/udziałów***

Wartość rynkowa nabytych nieodpłatnie akcji/udziałów uzależniona była od kondycji ekonomicznej danej spółki oraz metody dokonanej prywatyzacji. W związku z tym

różnice w wartości otrzymanych akcji/udziałów uległy dalszemu zwiększeniu w stosunku wartości nominalnej.

Z liczby 28 spółek, z których dane uzyskano, w 14 przypadkach (50 %) wartość rynkowa nabytych akcji/udziałów była wyższa od wartości nominalnej, a w 5 przypadkach (18 %) - mniejsza. W przypadku spółek sprywatyzowanych w ramach bankowego postępowania ugodowego wartość rynkowa (cena sprzedaży) akcji/udziałów równa była wartości nominalnej

- *Stosunek wartości rynkowej do nominalnej akcji Kombinatoru Cementowo-Wapienniczego „Kujawy” S.A. w Bielawach wynosił 6:1. Uprawnieni zakwalifikowani do I grupy otrzymali akcje o wartości nominalnej 240 zł każdy (wartość rynkowa wynosiła 1 435 zł), a uprawnieni zakwalifikowani do VII grupy otrzymali akcje o wartości nominalnej 3 140 zł każdy (wartość rynkowa wynosiła 18 777 zł),*
- *Stosunek wartości rynkowej do nominalnej akcji Łódzkiej Wytwórni Papierosów S.A. wynosił 1:50. Uprawnieni zakwalifikowani do najniższej grupy otrzymali akcje o wartości nominalnej 1 570 zł każdy (wartość rynkowa wynosiła 31 zł), a uprawnieni zakwalifikowani do VII grupy otrzymali akcje o wartości nominalnej 2 290 zł każdy (wartość rynkowa wynosiła 46 zł).*

Zestawienie porównawcze wartości nominalnej i rynkowej akcji/udziałów nieodpłatnie nabytych przez uprawnionych stanowi załącznik nr 3 do Informacji.

6. Prawdliwość wycen prywatyzowanych przedsiębiorstw

Kontrolą objęto wyceny 4 prywatyzowanych przedsiębiorstw, wykonane przez firmy doradcze na zlecenie MSP (MPW). W 1 przypadku stwierdzone zostały nieprawidłowości, przez powołanych przez NIK biegłych, przy ustalaniu wartości prywatyzowanego majątku.

Aktualizacja wyceny Fabryki Aparatów Elektrycznych „Fael” sp. z o.o. w Ząbkowicach Śląskich została przeprowadzona przy zastosowaniu metod: dochodową i według wartości aktywów netto.

Wycena ta została sporządzona z następującymi wadami:

- zaniżenie wartości sprzedaży w przyjętej prognozie na lata 1996 - 2000,
- znaczne zwiększenie wskaźnika rotacji zapasów o ok. 90 % w 2000 r.,
- skokowy wzrost wskaźnika rotacji należności w 1996 r.

Biegli stwierdzili, że „*ww. czynniki wpływają w decydującym znaczeniu na obniżenie wartości spółki*”. Ustalona poprzez prognozę przepływu środków pieniężnych wartość spółki, skorygowana o wielkość gotówki na lokatach bankowych oraz wartość aktywów netto, wynosi 130 780 000 zł, podczas gdy wartość w badanej wycenie wyniosła 91 639 000 zł. Dodatkowa wartość powinna być powiększona o wartość w nieruchomości o charakterze rekreacyjno - turystycznym, gdyż ich ewentualne zbycie nie wpłynie na wyniki finansowe spółki.

MSP przyjęło bez zastrzeżeń aktualizację wyceny Fabryki Aparatów Elektrycznych „Fael” sp. z o.o. w Ząbkowicach Śląskich.

Wadliwa aktualizacja wyceny spółki nie miała ujemnych skutków gospodarczych, bowiem uzyskana cena sprzedaży udziałów była wyższa, niż wartość określona w wycenie i odpowiadała jej realnej wartości.

Wycena wartości 3 pozostałych spółek: Fabryki Okładzin Ciernych „Fomar” w Markach, „Chemadin” S.A. w Kielcach S.A. i Przedsiębiorstwa Kamienia Budowlanego w Radkowie została dokonana prawidłowo.

III. POSTĘPOWANIE KONTROLNE I DZIAŁANIA PODJĘTE PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

Zasieganie dodatkowych informacji

W związku z przeprowadzoną kontrolą w 64 przypadkach zasięgano informacji w jednostkach nie objętych kontrolą w trybie art. 29 pkt 2 lit. f) ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli. Informacje te uzyskiwano m.in. od:

- Dyrektora BUA MSP w sprawie procedur nieodpłatnego udostępniania akcji i udziałów ZM „Silesia” S.A. i „Herbapol-Gdańsk” sp. z o.o. (w ramach kontroli tych spółek).

- Zarządów 26 spółek, których akcje nieodpłatnie udostępniono na podstawie ustawy o kippp (w ramach kontroli MSP).
- Zarządów 20 spółek, których akcje zostały wniesione do Spółek Cukrowych, w sprawie czynności wykonywanych w związku z udostępnianiem akcji uprawnionym pracownikom i plantatorom (w ramach kontroli MSP).
- Zarządów 18 spółek, których akcje nieodpłatnie udostępniono na podstawie ustawy o nfi (w ramach kontroli MSP).

***Żądanie
wyjaśnień***

W trakcie kontroli wielokrotnie korzystano z uprawnienia wynikającego z art. 40 ustawy o NIK, żądając wyjaśnień od osób odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji bądź zaniechanie działań.

W ramach kontroli MSP pobrano wyjaśnienia od Ministra Skarbu Państwa, a także Dyrektorów Departamentów: Nadzoru i Prywatyzacji I, Nadzoru i Prywatyzacji II, Administracyjno -Budżetowego oraz BUA.

Ponadto kontrolerzy NIK, przeprowadzający kontrole w spółkach, których akcje zostały udostępnione nieodpłatnie osobom uprawnionym, pobierali wyjaśnienia od zarządów spółek oraz kierowników jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za wykonanie czynności związanych z udostępnianiem akcji/udziałów.

***Narady
pokontrolne***

W 6 skontrolowanych jednostkach zorganizowano narady pokontrolne, w trakcie których omówiono nieprawidłowości

stwierdzone podczas kontroli.

***Zastrzeżenia do
protokołów kontroli***

Do żadnego protokołu kontroli kierownicy jednostek kontrolowanych nie złożyli zastrzeżeń.

***Wystąpienia
pokontrolne***

Wystąpienia pokontrolne zostały skierowane do wszystkich 53 skontrolowanych jednostek, w tym do Ministra Skarbu Państwa.

***Zastrzeżenia do
wystąpień pokontrolnych***

Do ocen, uwag i wniosków, zawartych w wystąpieniach pokontrolnych, zostały złożone 3 zastrzeżenia. Zgłosili je:

- Minister Skarbu Państwa, zakwestionował oceny dotyczące działań przedstawicieli MSP upoważnionych do zawierania w imieniu Skarbu Państwa umów nieodpłatnego zbycia akcji/udziałów uprawnionym na podstawie ustawy o kippp oraz wniosków o przyspieszenie terminu rozpoczęcia podpisywania umów z uprawnionymi na podstawie ustawy o rynku cukru.

Kolegium Najwyższej Izby Kontroli w dniu 5 maja 1999 r. oddaliło w całości zastrzeżenia Ministra Skarbu Państwa.

- Zarząd „Zwoltexu” S.A. w Zduńskiej Woli, przy czym Dyrektor Delegatury NIK w Łodzi odmówił przyjęcia tych zastrzeżeń, na podstawie § 50 ust. 1 zarządzenia Prezesa NIK z dnia 1 marca 1995 r. w sprawie postępowania pokontrolnego²², ze względu na niedotrzymanie ustawowego terminu ich złożenia,
- Zarząd Goleniowskich Fabryk Mebli sp. z o.o., zakwestionował ocenę o opieszałości spółki przy rozpatrywaniu reklamacji oraz niekompletności danych na ostatecznej liście uprawnionych.

Komisja, powołana przez Dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie do rozpatrzenia tych zastrzeżeń, nie podzieliła argumentacji spółki i odrzuciła zastrzeżenia w całości. Uchwała Komisji Rozstrzygającej została zatwierdzona przez Prezesa NIK w dniu 14 stycznia 1999 r.

***Wnioski kierowane
w trakcie realizacji
kontroli
działań:***

W wystąpieniu pokontrolnym, skierowanym do Ministra SP, Najwyższa Izba Kontroli wskazała na potrzebę podjęcia następujących

- wypowiedzenie lub renegotjowanie umów w zakresie wykonywania czynności technicznych związanych z nieodpłatnym udostępnieniem akcji lub udziałów spółek z biurami maklerskimi lub innymi podmiotami,
- niezwłoczne rozpoczęcie podpisywania umów z osobami uprawnionymi do nieodpłatnego nabycia akcji na podstawie ustawy o rynku cukru spółek, które przekazały do MSP niezbędną dokumentację (w tym ostateczne listy uprawnionych),
- nadzorowanie spółek w zakresie prawidłowego wykonywania czynności technicznych związanych z nieodpłatnym udostępnianiem akcji i udziałów oraz weryfikowanie dokumentacji przekazywanej MSP przez spółki,
- zaprowadzenie rejestru umów nieodpłatnego zbycia akcji i udziałów, należących do Skarbu Państwa.

W wystąpieniach do zarządów 12 skontrolowanych spółek sformułowano wnioski dotyczące m.in.:

- zweryfikowania, w przypadku przywrócenia ustawowego prawa do nabycia akcji, kwalifikacji uprawnionych do poszczególnych grup,
- zwiększenia nadzoru nad zgodnym ze stanem faktycznym wydawaniem zaświadczeń o okresach zatrudnienia,

²² Dz. U. Nr 17, poz. 211

- skompletowania dokumentacji dotyczącej praw spadkobierców do nabycia akcji/udziałów po zmarłym uprawnionym,
- doprowadzenia do zgodnego z obowiązującymi przepisami stanu dokumentacji dotyczącej udostępniania akcji rolnikom, którzy jeszcze nie nabyli akcji,
- poinformowania MSP o liczbie udziałów ostatecznie nabytych przez uprawnionych.

W pozostałych wystąpieniach nie zawierano wniosków, bowiem skutki stwierdzonych nieprawidłowości, dotyczące głównie niezgodnego z prawem udostępnienia akcji/udziałów lub uchybień w ramach zakończonych już procedur, były nieodwracalne i niemożliwe do naprawienia.

***Wykorzystanie
uwag i wniosków***

W odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne kierownicy 15 jednostek kontrolowanych poinformowali NIK o sposobie wykorzystania uwag i wniosków oraz realizacji wniosków

pokontrolnych.

Wszystkie odpowiedzi zawierały stwierdzenie o przyjęciu do realizacji wniosków pokontrolnych, a niektóre z nich o stopniu ich realizacji. M.in. :

- nieodpłatne nabycie akcji przez spadkobierców uprawnionych następuje na podstawie nowej umowy według wzoru MSP (Eltra S.A. w Bydgoszczy),
- wydano nowe zaświadczenia o zatrudnieniu 4 osobom („Towimor” S.A. w Toruniu),
- została skompletowana dokumentacja dotycząca nabywania akcji przez spadkobierców (Rafineria Czechowice S.A.),
- rozpoczęto weryfikację dokumentacji dotyczącej udostępniania akcji rolnikom w celu wyeliminowania stwierdzonych nieprawidłowości („Mięstar” S.A. w Tarnowie).

Akceptuję:
Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Dyrektor Departamentu
Skarbu Państwa i Prywatyzacji

Jacek UCZKIEWICZ

Ryszard SZYC

Zatwierdzam:
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Janusz WOJCIECHOWSKI

Warszawa, dnia **30.06.** 1999 r.